

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta; Ústav politologie

Bakalářská práce

Tereza Kořenková

**Proměna režimu ve Venezuele za vlády Nicoláse
Madura**

Regime change in Venezuela under Nicolás Maduro

Praha 2024

Vedoucí práce: Zora Hesová, M.A., Ph.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé práce Zoře Hesové, M.A., Ph.D. za cenné rady a vedení práce. Chtěla bych také poděkovat mé rodině za podporu během celého studia a Markovi za jeho pomoc a podporu nejen během psaní této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. 7. 2024

.....

Tereza Kořenková

Abstrakt

Tato bakalářská práce se bude zabývat proměnou režimu ve Venezuele v souvislosti s vládou Nicoláse Madura, který byl zvolen jako nástupce prezidenta Huga Cháveze v roce 2013. Madurův režim se od svého začátku potýkal s nízkou mírou volební konkurenceschopnosti vládní strany a naopak nárůstem volebního potenciálu opozice. Přestože sjednocená opozice zaznamenala několik volebních vítězství a získala na svou stranu značnou mezinárodní podporu, nepodařilo se jí Nicoláse Madura sesadit. Práce se proto zaměří na důvody toho, jak se Nicolási Madurovi podařilo udržet u moci a jakými způsoby toho docílil. Důležitým kontextem pro zodpovězení těchto otázek je proces demokratického backslidingu probíhající za vlády Huga Cháveze (1999-2013). Demokratický backsliding odkazuje na postupné oslabování demokratických institucí vedoucí k erozi demokracie, který ve Venezuele vedl ke vzniku kompetitivního autoritářského režimu. Cílem práce je zodpovědět otázku, jak Nicolás Maduro využil a inovoval nástroje a taktiky vytvořené Chávezovým režimem a jak skrze jejich užití došlo k proměně režimu.

Klíčová slova: Venezuela, Nicolás Maduro, democratic backsliding, autokratizace

Abstract

This bachelor thesis will focus on the regime transformation in Venezuela in connection with the government of Nicolás Maduro, who was elected as the successor to President Hugo Chávez in 2013. Since its inception, Maduro's regime has struggled with a low level of electoral competitiveness of the governing party and, conversely, an increase in the electoral potential of the opposition. Although the unified opposition achieved several electoral victories and gained considerable international support, it failed to overthrow Nicolás Maduro. Therefore, the thesis will focus on the reasons why Nicolás Maduro managed to stay in power and the methods he employed to achieve this. An important context for answering these questions is the process of democratic backsliding that occurred during Hugo Chávez's presidency (1999-2013). Democratic backsliding refers to the gradual weakening of democratic institutions leading to the erosion of democracy, which in Venezuela led to the emergence of a competitive authoritarian regime. The aim of the thesis is to answer the question of how Nicolás Maduro utilized and innovated the tools and tactics created by the Chávez regime and how their use led to a regime transformation.

Key words: Venezuela, Nicolás Maduro, democratic backsliding, autocratisation

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Teoretická část	10
2.1 Teorie demokratického backslidingu	11
2.2 Autokratický legalismus.....	15
2.3 Hybridní režimy	17
2.4 Kompetitivní autoritářství podle Levitského a Wayne	18
3. Demokratický backsliding za vlády Hugo Cháveze	20
3.1 Chávezova cesta k moci	20
3.2 Posilování exekutivy	22
3.3 Soudní moc.....	23
3.4 Volební proces.....	24
3.5 Zásahy proti oponentům režimu a médiím.....	26
3.6 Kontrola nad ropným sektorem.....	29
3.7 Kontrola nad represivními složkami	30
3.8 Proměna režimu v kompetitivní autoritářství.....	32
4. Režim Nicoláse Madura.....	35
4.1 Ztráta volební kompetitivnosti	35
4.2 Ztráta kontroly nad legislativou a dvojí prezidenství.....	36
4.3 Ekonomická krize.....	41
4.4 Role armády a krize legitimacy	45
4.5 Prezidentské volby 2024	49
5. Závěr	52
Bibliografie	56

Seznam zkratek

AD – Acción Democrática

CNE – Consejo Nacional Electoral

COPEI - Comité de Organización Política Electoral Independiente

FANB – Fuerza Armada Nacional Bolivariana

JP - Primero Justicia

MUD - Mesa de la Unidad Democrática

MVR - Movimiento Quinta República

PDVSA - Petróleos de Venezuela, S.A.

PSUV - Partido Socialista Unido de Venezuela

PUD - Plataforma Unitaria Democrática

RCTV - Radio Caracas Televisión

TSJ - Tribunal Supremo de Justicia

UNT - Un Nuevo Tiempo

ZTE - Zhongxing Telecommunication Equipment Corporation

1. Úvod

Venezuela patřila ve 20. století k nejbohatším a politicky nejstabilnějším zemím regionu Latinské Ameriky. Od roku 1958 zde fungoval režim Punto Fijo, vzniklý jako dohoda hlavních politických stran o demokratickém zřízení Venezuely. Demokratický režim přežil přes ekonomické krize a rozsáhlé občanské protesty v roce 1989, ale také navzdory dvěma pokusům o puč v roce 1992. Do čela prvního z nich se v únoru 1992 postavil Hugo Chávez. Pokus o puč však skončil neúspěchem a Chávez byl uvězněn. Venezuelská demokracie se přesto nedočkala 21. století, jelikož po svém propuštění z vězení Hugo Chávez v roce 1998 zvítězil v prezidentských volbách a zahájil éru vládnutí, během které došlo k úpadku demokracie a proměně v kompetitivní autoritářství - typ hybridního režimu, ve kterém nadále probíhají volby, ale za velmi nerovných a neférových podmínek, tedy na tzv. nerovném hracím poli.

Venezuelský scénář eroze demokracie potvrzuje poznatek mnoha akademiků, že v dnešním světě demokracie nekončí náhlými státními nebo vojenskými převraty, ale spíše zanikají postupným úpadkem, který je veden zevnitř demokraticky zvolenými aktéry.¹ Tento proces je v akademické literatuře často analyzován prostřednictvím teorie demokratického backslidingu (*Democratic Backsliding*). Jedná se o teorii, která zachycuje postupné změny v rámci režimu, které se projevují jako zhoršení kvality demokracie a atributů spojených s liberální, participativní a minimální demokracií. Jelikož proces demokratického backslidingu není lineární, je spojen s vysokou mírou nejistoty výsledku. Může dojít ke zhoršení kvality demokracie či k proměně v jiný typ režimu. Právě druhý scénář popisuje důsledky venezuelského demokratického backslidingu za Chávezovy vlády (1999²-2013).

Hugo Chávez byl po své smrti v březnu 2013 vystřídán svým tehdejším viceprezidentem Nicolásem Madurem. Ten byl následně řádně zvolen novým prezidentem. Tato práce se primárně zabývá proměnou venezuelského režimu za jeho vlády. Madurův režim čelil četným politickým, ekonomickým, sociálním a institucionálním krizím, tou největší byla ztráta kontroly nad legislativou po vítězství opozice v roce 2015. Jak bude v práci rozvedeno, mnoho ukazatelů naznačuje, že měl režim Nicoláse Madura padnout, ale to se nestalo a v roce 2024 se uchází o svůj třetí mandát.

---

¹ BERMEO, Nancy. On Democratic Backsliding.

² Prezidentské volby, ve kterých Hugo Chávez vyhrál se konaly 6. prosince 1998. Z toho důvodu se období začátku jeho vlády v literatuře datuje od roku 1999.

Cílem této práce je zodpovědět otázku, jak se Madurovi podařilo překonat jednotlivé krize a udržet se u moci a jak na tomto pozadí došlo k proměně venezuelského režimu. Hlavním argumentem práce je, že se prezident Maduro dokázal udržet u moci díky zděděnému institucionálnímu rezervoáru a autoritářským praktikám, které Chávez rozvinul v rámci procesu postupného oslabování demokracie a které Maduro inovoval a využíval k překonání jednotlivých krizí, kterým režim čelil.

Před analýzou režimu Nicoláse Madura (2013 – současnost) je nezbytné se v teoretické části věnovat vymezení a charakteristice klíčových teoretických nástrojů. Tyto nástroje budou následně použity k analýze úpadku demokracie za vlády Hugo Cháveze. Dále budou sloužit k hodnocení změn v režimu a k analýze reakcí Madurova režimu na různé krize. K analýze eroze demokracie je použita zmíněná teorie demokratického backslidingu a pojem autokratického legalismu. Zde bude práce vycházet z teorií politoložky Nancy Bermeo, autorské dvojice Ellen Lust a Davida Waldnera a politologa Javiera Corralese. Pro zhodnocení jednotlivých proměn venezuelského režimu je v práci použita teorie politologů Levitského a Wayne, kteří se ve svých mnoha pracích věnovali režimům v tzv. šedé zóně mezi demokracií a autoritářstvím. Jejich práce poskytuje rámec pro pochopení, jak hybridní režimy fungují a jak se mohou stabilizovat či přecházet do plné demokracie nebo plného autoritářství.

Po teoretické části bude následovat část, která se zabývá procesem demokratického backslidingu za vlády Hugo Cháveze. Práce totiž argumentuje, že díky tomuto procesu dokázal Chávez ovládnout klíčové instituce a rozvinout autoritářské praktiky, které Maduro zdědil a inovoval k řešení krizí jeho režimu. Vzhledem k tématu a rozsahu práce se pozornost soustředí na ty instituce a praktiky, které mají významné důsledky pro Madurův režim. Jedná se o posilování exekutivy, potlačování autonomie soudní moci, zneužívání právního rámce k zásahům proti opozici a nezávislým médiím a nesrovnalosti ve volebním procesu. Pozornost bude věnována také tomu, jak Chávez ovládl státní ropnou společnost PDVSA³ a ozbrojené složky.

---

³ Bylo by velmi zajímavé v práci více zohlednit ekonomické faktory a kroky, které Chávez a Maduro podnikli například proti soukromému ekonomickému sektoru, ale vzhledem k rozsahu práce budou zmíněny pouze politickými kroky, které se týkali ropného sektoru, konkrétně státní ropné společnosti Petróleos de Venezuela, S.A.. Prvním důvodem je fakt, že Venezuela je druhem rentiérského státu, která je závislý na exportu ropy a jedná se o nejdůležitější komoditu v zemi. Druhým důvodem je, že kontrola nad ropným sektorem umožnila oběma prezidentům čerpat finance na své politické projekty.

Hlavní část práce se věnuje vládě Nicolase Madura (2013 – současnost). Práce analyzuje jednotlivé krize, kterým Maduro čelil, Dále práce analyzuje způsoby, jak byl využit institucionální rezervoár a jak byly inovovány zděděné autoritářské praktiky. Institucionálním rezervoárem je myšlen soubor institucí soudnictví, volebního systému a donucovacích prostředků. V závěru práce bude zhodnocena proměna režimu pomocí teoretických nástrojů, které práce na svém začátku vymezuje.

Existují různé perspektivy, kterými lze zkoumat venezuelský režim a jeho proměny, včetně analýzy mezinárodních vztahů a mezinárodního tlaku, ekonomického kontextu rentiérského státu, sociálních mobilizací a protestů. Pro tuto práci byla však zvolena institucionální perspektiva a to z několika důvodů.

Za prvé, eroze demokracie a přechod ke kompetitivnímu autoritářství za Chávezovy vlády je zkoumána skrze teorii demokratického backslidingu, která se zaměřuje na postupné demontování demokratických institucí „zevnitř“. Tato teorie nám pomáhá pochopit, jak Chávez demontoval instituce liberální a minimální demokracie, ovládl klíčové instituce a jak je využil k potlačení opozice a posílení exekutivní moci.

Za druhé, institucionální perspektiva poskytuje rámec pro sledování kontinuity v Madurově režimu po Chávezově smrti. Ukazuje, jak byly za Madurovy vlády instituce využity k udržení moci, zavedení autoritářských praktik, a jak režim využil státní bezpečnostní aparát k zavedení represí vůči oponentům.

Za třetí, díky této perspektivě můžeme zkoumat proměnu rolí a funkcí jednotlivých institucí za Madurovy vlády. Institucionální perspektiva umožňuje zkoumat, jak institucionalizované praktiky ovlivnily schopnost režimu přežít i přes ekonomické krize, politické výzvy a mezinárodní tlak.

Zaměření na kroky Cháveze a Madura, namísto analýzy kroků opozice, poskytuje hlubší pochopení toho, jak nedemokratické režimy operují a jak se vyvíjejí. Tato perspektiva pomáhá identifikovat vzorce jednání autoritářských vůdců v kontextu třetí vlny autokratizace, což může sloužit k rozpoznání varovných signálů v jiných zemích a k pochopení, jak režim vytváří podmínky, které omezují efektivní odpor opozice.

2. Teoretická část

V této kapitole se práce soustředí na vymezení jednotlivých teorií a pojmů, které budou v práci sloužit k pochopení eroze demokracie za vlády Hugo Cháveze a ke zhodnocení proměny režimu za vlády Nicoláse Madura. Na erozi demokracie v Chávezově Venezuele bude práce nahlížet pomocí teorie demokratického backslidingu a pojmu autokratického legalismu – mechanismu využívání právních norem k upevnění moci. Podle předního politologa zabývajícího se Venezuelou Javiera Corralese, byl autokratický legalismus hlavním mechanismem proměny směrem k autoritářství.⁴

Pro zhodnocení proměn venezuelského režimu bude práce vycházet z kategorie hybridního režimu a konceptu kompetitivního autoritářství, jak je definovali politologové Steven Levitsky a Lucan Way. Autoři kompetitivní autoritářství definují pomocí několika empiricky podložených kritérií, kterými jej odlišují na jedné straně od demokracie a na straně druhé od plného autoritářství (*Full fledge authoritarianism*). Proces demokratického backslidingu totiž vedl k posunu režimu od demokracie do oblasti hybridních režimů tzv. šedé zóny mezi demokracií a plným autoritářstvím. V této šedé zóně se nachází režimy, které si zachovávají některé demokratické prvky, ale zároveň mají i prvky autoritářství.

Na kategorii hybridních režimů existuje v politologické literatuře značné množství pohledů a jsou zohledňovány různé atributy. Tato práce vzhledem ke svému tématu a rozsahu nemůže zcela postihnout celou problematiku a soustředí se tak pouze na vymezení podle Levitského a Wayne. Jejich teorie umožňuje sledovat proměny od demokracie do oblasti hybridních režimů a případné proměny v plné autoritářství pomocí stanovených kritérií. Zároveň se také zaměřuje na to, jak se politické elity chovají a jaké strategie používají k udržení moci, což je užitečné zejména proto, že tato práce využívá institucionální perspektivu a soustředí se primárně na jednání dvou venezuelských prezidentů.

---

⁴ CORRALES, Javier. The authoritarian resurgence: Autocratic legalism in Venezuela. S. 38

2.1 Teorie demokratického backslidingu

V akademickém prostředí byla po dlouhou dobu věnována pozornost otázce, proč se demokracie rozpadají avšak otázka toho, jakým způsobem se tak děje, byla zodpovídána méně často.⁵ Rozpoznat jednotlivé kroky, které vedou k úpadku demokratického režimu se snaží teorie demokratického backslidingu. Jak v roce 2016 upozornila politoložka Nancy Bermeo, jedná se o velmi široký pojem, který v nezákladnějším slova smyslu označuje „*státem řízené oslabování nebo eliminaci jakékoli politické instituce, která zachovává existující demokracii*“.⁶ Demokratický backsliding je zaměřen na mnoho institucí a zahrnuje širokou škálu procesů.

Nancy Bermeo svůj text „*On democratic backsliding*“ koncipovala jako snahu o bližší specifikaci pojmu, aby mohl mít praktický význam. V textu přichází s vymezením šesti variant demokratického úpadku. Tři z nich, klasický státní převrat (coup d'etat), exekutivní převrat a volební podvod⁷, jsou od konce studené války na ústupu, a mnohem spíše se v dnešním světě můžeme setkat s variantami, které probíhají v dlouhodobém horizontu a které využívají legálního demokratického rámce. Aktéry jsou v těchto „nových“ variantách demokraticky zvolené elity, které ve volbách získaly silný mandát, který využívají k posilování své moci. Namísto toho, aby demokracie zanikaly bezprostředně, spíše kousek po kousku upadají.⁸ Mezi varianty, se kterými se setkáváme ve 21. století, patří příslibový převrat⁹, posilování exekutivy (*Executive aggrandizement*) a strategická manipulace voleb.¹⁰

---

⁵ BERMEO, Nancy. On Democratic Backsliding. S. 5

⁶ Tamtéž.

⁷ Klasický státní převrat (coup d'etat) je nezákonným pokusem vojenských či jiných státních elit o sesazení úřadující výkonné moci. Exekutivní převrat probíhá tedy, když vláda či prezident vzešlý ze svobodných voleb pozastaví platnost ústavy a převezme moc v zemi. Volební podvod, který se odehrává v den voleb a spočívá v nespočtu manipulací s volebními lístky a sčítáním hlasů.

⁸ BERMEO, Nancy. On Democratic Backsliding. S. 14

⁹ Příslibový převrat (Promissory coup) je takový převrat, kdy je demokratický režim svržen s ospravedlněním, že se jedná o přechodné období k překonání krize. Převzetí moci je doprovázeno příslibem, že je dočasné a budou svolány konkurenční volby.

¹⁰ BERMEO, Nancy. On Democratic Backsliding. S. 8 - 14

Jedním z rysů demokratického backslidingu v Chávezově Venezuele bylo právě exekutivní posilování moci doprovázené strategickou manipulací voleb. Exekutivní posilování moci spočívá v tom, že exekutiva svůj mandát získaný v demokratických volbách využívá k posilování vlastní moci na úkor dalších složek a k oslabování systému brzd a protivah. Tato varianta probíhá pomalejším tempem než ostatní varianty, a navíc její aktéři využívají zákonných prostředků demokratického zřízení.¹¹

Strategická manipulace voleb se liší od podvodu v den voleb, jelikož probíhá dlouho před jejich konáním, a probíhá skrze zavádění různých volebních nesrovnalostí a změn ve volebním systému, které jsou ve prospěch vládnoucí elity. Jsou například přijímány změny ve volebním právu a překreslovány volební okrsky (*Gerrymandering*).¹²

Politologové Ellen Lust a David Waldner demokratický backsliding chápou jako změny, které negativně ovlivňují konkurenční volby, lidské svobody a odpovědnost na horizontální a vertikální úrovni. Vzhledem k tomu, že jsou tyto oblasti navzájem propojené, je těžké si představit významné změny v jedné z nich, které by nevedly ke změně ve zbylých dvou oblastech.¹³

Určit, zda země prochází demokratickým backslidingem vyžaduje podle Waldnera a Lust zkoumání změn na úrovni procedurální demokracie, sféry lidských práv a svobod a odpovědnosti. Na úrovni procedurální demokracie vyžaduje pozornost volební soutěž a například zákony, které upravují organizaci politických stran, účast ve volbách a existenci nezávislých volebních orgánů. Ve sféře lidských práv a svobod je zapotřebí zkoumat zákony a postupy, které upravují organizaci občanské společnosti, činnost médií a svobodu shromažďování. Zvažování míry horizontální a vertikální odpovědnosti se týká jak nezávislosti soudů a legislativní moci, tak civilní kontroly nad ozbrojenými silami.

---

¹¹ BERMEO, Nancy. On Democratic Backsliding. S. 10 - 13

¹² Tamtéž. S. 13

¹³ LUST, Ellen a David WALDNER. Unwelcome Change: Understanding, Evaluating, and Extending Theories of Democratic Backsliding. S. 3

Rozpoznání demokratického backslidingu je složitým úkolem, jelikož se projevuje v sérii samostatných změn v pravidlech a neformálních postupech, které ovlivňují všechny tři zmíněné oblasti. Změny probíhají v postupně a často je dělí měsíce či dokonce roky. Změny mohou být navíc protikladné například „*může dojít k omezení občanských svobod současně s vyhlášením nových voleb a povolením účasti nových stran*“¹⁴ Právě proto, že demokratický backsliding může mít různé formy, soustředění se na vzájemně propojené změny ve volbách, svobodách a odpovědnosti, nám umožňuje rozpoznat podobné procesy navzdory velmi odlišnými podmínkám.¹⁵

Text Nancy Bermeo o demokratickém backslidingu je důležitý proto, že si v něm položila otázku, jaké kroky vedou k úpadku demokracie, a volala po upřesnění pojmu, aby byl prakticky použitelný. Přinesla velmi inovativní text, ve kterém představila šest hlavních variant, jejichž užití a proměny zařadila do časového horizontu. Pro zkoumání této práce jsou důležité především dvě poslední varianty, a to exekutivní posilování moci a strategická manipulace voleb. Proces demokratického backslidingu ve Venezuele byl velmi komplexní a práce si nemůže vystačit pouze s těmito dvěma pojmy. O něco užitečnější pro tuto práci je teorie Waldnera a Lust, která má větší praktické implikace a lépe slouží k rozeznání politických kroků souvisejících s demokratickým backslidingem a to jaké oblasti jím jsou zasaženy jaké politické kroky souvisely s demokratickým backslidingem, a jaké oblasti byly zasaženy.

---

¹⁴ LUST, Ellen a David WALDNER. *Unwelcome Change: Understanding, Evaluating, and Extending Theories of Democratic Backsliding*. S. 7

¹⁵Tamtéž. S. 4

Z hlediska praktického zkoumání demokratického backslidingu je ještě o něco užitečnější formulace politologa Javiera Corralese. Ten hovoří o tom, že proces může probíhat na úrovni liberální, participativní a minimální demokracie. Liberální demokracie odkazuje na soubor institucí, které mají limitovat exekutivní moc. Na této úrovni se demokratický backsliding může projevovat autokratickým legalismem,¹⁶ oslabováním ústavy, legislativním uhýbáním (*legislative dodging*),¹⁷ soudní kooptací, sabotováním státní odpovědnosti a centralizací moci. Na úrovni participativní demokracie se demokratický backsliding soustředí na změny a oslabení účasti občanů na politickém procesu. Může se projevovat zaváděním státních privilegií loajálními občanům, vyvlastňováním majetku odpůrců režimu, přímým potlačováním občanských iniciativ a upadajícím pluralismem ve společnosti. Minimální demokracie se soustředí na kritérium konání pravidelných, svobodných a férových voleb. V rámci demokratického backslidingu dochází k zatížení volebního procesu četnými nesrovnalostmi, které zvýhodňují vládní stranu.¹⁸

---

¹⁶ Autokratickému legalismu se věnuje následující část kapitoly. Zjednodušeně řečeno se jedná o užívání práva vůči nepřátelům režimu a neužívání práva vůči jeho stoupencům.

¹⁷ Jedná se o vyhýbání se legislativnímu procesu při prosazování politiky či snižování odpovědnosti členů exekutivy vůči legislativě.

¹⁸ CORRALES, Javier. Democratic backsliding through electoral irregularities: The case of Venezuela. S. 43 - 44

2.2 Autokratický legalismus

Hlavním mechanismem procesu demokratického backslidingu byl autokratický legalismus.¹⁹ Pojem „*autokratický legalismus*“ se v literatuře objevoval před rokem 2018 většinou bez hlubšího vysvětlení a definování. Politoložka z Princetonské univerzity Kim Lane Scheppele vydala v roce 2018 článek, ve kterém tento fenomén komplexně prozkoumala a popsala charakteristický způsob, jakým se noví autokraté naučili vládnout skrze užití nástrojů práva tak, aby upevnil svou moc a oslabili své protivníky.²⁰ Scheppele v eseji hovoří o nových autokratech, aby je odlišila od autokratů 20. století, jako byli například Adolf Hitler či Josif Stalin, kteří si moc uzurpovali přímo, ničili zděděné instituce, porušovali lidská práva a ospravedlňovali své činy silnou autoritářskou ideologií.²¹

Noví autokraté se k moci dostávají tam, kde je demokracie již nalomená v důsledku existence korupčních dohod mezi elitami, radikální polarizace společnosti, neschopnosti stranického systému reagovat na změny voličských preferencí či tam, kde došlo k traumatickému ekonomickému šoku. V takovém prostředí se může objevit již známý vzorec: „*ústavní demokracie, sice nedokonalá, ale v relativně dobrém stavu, je zasažena transformačními volbami. K moci se dostává charismatický nový vůdce, poháněný rostoucí netrpělivostí voličů s aktuálním stavem věcí. Tento vůdce slibuje odstranit dysfunkce partajního zápasení, patové situace a byrokracie. Tvrdí, že nazývá věci pravými jmény a říká nevyslovitelné. Bojuje proti zavedené moci, zavedeným lidem a zavedeným strukturám. Mobilizuje lidi ujištěním, že stát patří jim a jen jim. Vítězí překvapivým způsobem nad silami establishmentu a zahajuje ústavní revoluci.*“²² Noví autokraté používají demokratické mandáty k zahájení právních reforem, které odstraňují kontrolu výkonné moci a narušují princip odpovědnosti. Činí tak pod fasádou demokracie a legality a využívají metody umožněné ústavním řádem k dosažení neliberálních výsledků.²³

---

¹⁹ CORRALES, Javier. The authoritarian resurgence: Autocratic legalism in Venezuela. S. 38

²⁰ SCHEPPELE, Kim Lane. Autocratic Legalism. S. 581 – 58; CORRALES, Javier. The authoritarian resurgence: Autocratic legalism in Venezuela. S. 38 – 45; CORRALES, Javier. Democratic backsliding through electoral irregularities: The case of Venezuela. S. 43

²¹ SCHEPPELE, Kim Lane. Autocratic Legalism. S. 571 - 572

²² Tamtéž. S. 545 - 546

²³ Tamtéž. S. 556

Podle Scheppele autokratický legalismus ochromuje základní stavební kameny demokratického státu a narušuje systém brzd a protivah ve prospěch výkonné moci. Narušování se projevuje jak na úrovni institucí (činnost ústavního soudu), tak na úrovni procesů (volby). Ohroženy jsou také opoziční politické strany, svobodná média a skupiny občanské společnosti. Prvním znakem autokratického legalismu je uvolnění omezení výkonné moci skrze právní reformy či dokonce změny ústavy. Scheppele v textu dává za příklad mimo jiné i Hugo Cháveze, který „*vyhrál prezidentské volby v roce 1998 vedením vzpoury zvenčí proti dvěma dominantním politickým stranám. Protože jeho nová vítězná strana měla jen malý vliv v ostatních větvích vlády, zahájil soustředěný útok na ústavní systém, který zdědil, svoláním nového ústavodárného shromáždění, které mělo napsat ústavu vyhovující jeho nové vládě.*“²⁴

Javier Corrales argumentuje, že „*autokratický legalismus je preferovaným nástrojem vládnutí v procesu demokratického backslidingu*“²⁵ ačkoli, jak upozorňuje politolog Fabio de Sa Silva, autokratický legalismus se neobjevuje pouze tam, kde dochází k demokratickému backslidingu, tudíž je nutné rozlišovat, jak autokratický legalismus operuje napříč různými režimními typy.²⁶ V demokraciích je autokratický legalismus používán k zapojení se do korupce a k vytvoření výjimek, ale opoziční aktéři a oběti autokratického legalismu využívají plnou a nezávislou právní ochranu, kterou mohou využít ke své obraně. V procesu demokratického backslidingu slouží autokratický legalismus k rozšíření výkonné moci a utvoření právních komplikací pro opoziční skupiny, ať už se jedná o politické strany, podnikatele či neziskové organizace a média. Dostupnost právních prostředků k obraně se postupně snižuje. V autoritářských režimech slouží k ospravedlnění otevřeného potlačení represivními složkami či k úplnému demontování minimální demokracie, jelikož stát může zákonem zrušit legální volby. Oběti nemají k dispozici prakticky žádné právní prostředky na svou obranu.²⁷

---

²⁴ SCHEPPELE, Kim Lane. Autocratic Legalism. S. 556

²⁵ CORRALES, Javier. AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism. S. 29

²⁶ DE SA E SILVA, Fabio. Autocratic Legalism 2.0.

²⁷ CORRALES, Javier. AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism. S. 29-31

2.3 Hybridní režimy

Politický režim je obvykle definován jako forma vlády nebo způsob organizace a výkonu politické moci, který se obecně zabývá vztahem mezi vládci a ovládanými v dané společnosti. Každý režim poskytuje souhrn odpovědí na otázky typu toho, jak jsou vládci vybíráni, jak jsou mezi nimi rozděleny funkce a zda je jejich moc nad ovládanými ohraničena.²⁸ „Režim je tedy souborem formálních a neformálních pravidel, který musí být jednak vytvořena a aktérům působícím v jeho rámci známa, jednak je musí respektovat většina relevantních hráčů. Přičemž akceptací není na mysli vnitřní souhlas s nimi či jejich ideové přijetí, ale stačí, aby relevantní aktéři jednali v souladu s těmito pravidly.“²⁹

Na poli politické vědy přispěla třetí demokratizační vlna, probíhající od 70. do 90. letech 20. století skoro ve všech částech světa, k nové výzvě v podobě potřeby tematizovat a klasifikovat nově vznikající režimy. Ukázalo se, že nově demokratizující se režimy třetí vlny se vydaly odlišnými trajektoriemi. Tranzice některých nových režimů se ukázaly jako úspěšné a došlo ke vzniku konsolidovaných demokracií, naopak některé zažily regres zpět k určité formě autoritářství. Politolog Thomas Carothers k tomu poznamenal, že „většina tranzitních zemí nejsou nicméně ani diktatury, ani nesměřují k demokracii. Vstoupily do politické šedé zóny.“³⁰ Šedá zóna odkazuje na meziprostor mezi demokracií a autoritářstvím. Režimy nacházející se v tomto meziprostoru, které kombinují prvky demokracie a autoritářství označila Terry Lynn Karl jako „hybridní režimy“³¹ a to v souvislosti s jejím studiem režimů ve Střední Americe. Kategorie demokracie a autoritářství totiž nedokázaly dostatečně vysvětlit fenomén nově vzniklých politických režimů po konci studené války.³²

---

²⁸ DVORÁKOVÁ, Vladimíra, Radek BUBEN a Jan NĚMEC. ¡Que el pueblo mande!: levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe. S. 45 - 46

²⁹ Tamtéž. S. 49

³⁰ CAROTHERS, Thomas. The End of the Transition Paradigm. S. 9

³¹ KARL, Terry Lynn. The Hybrid regimes of Central America [online].

³² DRAHOKOUPIL, Štěpán. Labyrintem hybridních režimů: přístupy, kategorie a typologie. S. 23

2.4 Kompetitivní autoritářství podle Levitského a Wayne

Jak bylo již zmíněno v politologické literatuře existuje mnoho různých teorií a kategorizací hybridních režimů, které zohledňují různé atributy. Tato práce používá vymezení politologů Levitského a Wayne, kteří v rámci šedé zóny vymezily čtyři kategorie: ústavní oligarchie, tutelární režimy, omezené režimy a kompetitivní autoritářství. Pro téma Venezuely je klíčová právě poslední jmenovaná kategorie, které se věnovali v mnoha svých textech.³³

Kompetitivní autoritářství vymezily jako civilní režim, ve kterém jsou demokratické instituce považovány za nástroj k získání politické moci vládou i opozicí. V režimu však dochází k ohýbání moci, volebním podvodům, zneužívání médií a k porušování lidských práv a svobod. Tyto instrumenty narušují svým charakterem spravedlivou politickou soutěž, jelikož vytváří „nerovné hrací pole“.³⁴ Opozice v takovém režimu existuje a může se formálně a technicky podílet na moci, ale vzhledem k nerovnému hracímu poli a krokům ze strany vlády je to pro ni velmi obtížné až nemožné. Kompetitivní autoritářské režimy „nesplňují standardy procedurálního minima pro demokracii. Ačkoliv jsou volby konány pravidelně a obecně jsou bez masivního podvodu, vláda obvykle zneužívá státní zdroje, odmítá přiměřený prostor pro opozici v médiích, obtěžuje opoziční kandidáty a jejich podporovatele, a v některých případech manipuluje s výsledky voleb.“³⁵

Pro rozlišení od minimální demokracie Levitsky a Way používají pět kritérií, přičemž první čtyři vychází z formulace procedurálního minima Roberta Dahla. Pokud je jedno z kritérií porušeno nemůže se jednat o demokracii.

---

³³ Jedná se především o tyto texty: Elections Without Democracy: The Rise of Competitive Authoritarianism“ (2002); „Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War“ (2012); „The New Competitive Authoritarianism“ (2020)

³⁴ LEVITSKY, Stevan a Lucan A. WAY. Competitive Authoritarianism Hybrid Regimes after the Cold War. S. 5

³⁵ Tamtéž. S. 9

Jedná se o tato kritéria:³⁶

- 1) Pravidelné volby, které jsou soutěživé, svobodné a spravedlivé (férové),
- 2) Plné volební právo pro dospělé osoby,
- 3) Ukotvené občanské svobody a práva, včetně svobody projevu a svobody sdružování,
- 4) Absence poručnických autorit (armáda, monarchie, církve), které by narušovaly právo vládnout řádně zvoleným představitelům,
- 5) Mezi vládnoucími představiteli a opozicí existuje vyrovnané hrací pole

Na druhé straně kompetitivní autoritářství odlišují od autoritářství (*Full-fledged authoritarianism*) pomocí těchto kritérií:³⁷

- 1) Vícestrannické národní volby neexistují nebo
- 2) je přítomen alespoň jeden z následujících ukazatelů:
  - a) Hlavní opoziční strany a/nebo kandidáti jsou běžně vyloučeni buď formálně nebo účinně ze soutěže ve volbách do národní exekutivy
  - b) Dochází k rozsáhlému falšování volebních výsledků, které činí hlasování fakticky bezvýznamným
  - c) Represe jsou tak silné, že velké občanské a opoziční skupiny nemohou působit ve veřejné sféře, takže velká část opozice je „pod zemí“ (Under-ground), ve vězení nebo v exilu

Kompetitivní autoritářství tedy představuje režim, ve kterém se konají pravidelné volby, kterých se může opozice zúčastnit a vidí je jako možný způsob získání vládní moci, ale režim selhává minimálně v jednom z pěti kritérií procedurální demokracie.³⁸ O autoritářském režimu můžeme hovořit pokud se nekonají vícestrannické národní volby, nebo pokud jsou hlavní opoziční strany či kandidáti formálně nebo účinně vylučováni z volební soutěže, dochází k rozsáhlému falšování volebních výsledků a režim provádí silné represe vůči občanským a opozičním skupinám.

---

³⁶ LEVITSKY, Stevan a Lucan A. WAY. Competitive Authoritarianism Hybrid Regimes after the Cold War. S. 5-6

³⁷ Tamtéž. S. 365

³⁸ Konání pravidelné, soutěživé, svobodné a férové voleb; plné volební právo dospělých osob; zakotvené občanské svobody a práva; absence poručnických autorit; existence vyrovnaného hracího pole mezi vládou a opozicí.

3. Demokratický backsliding za vlády Hugo Cháveze

3.1 Chávezova cesta k moci

Hugo Chávez zvítězil v prezidentských volbách v roce 1998, ale do podvědomí venezuelské společnosti se dostal dříve v roce 1992, kdy se postavil do čela neúspěšného puče. Pokusu o puč předcházely dvě dekády hospodářského úpadku v důsledku dluhové krize a poklesu cen ropy. Vláda prezidenta Carlose Andrése Péreze reagovala na ekonomické krize neoliberalní politikou, ale nová opatření se nesetkala s podporou občanů. Ekonomická krize, sociální a politické turbulence a celková nespokojenost vedly k rozsáhlým protestům v únoru 1989, známých jako El Caracazo. Protesty byly násilně potlačeny a zemřela více jak stovka lidí. Narůstající nespokojenost, jak s ekonomickými opatřeními, tak s korupcí v Perézově vládě nakonec vedla ke dvěma pokusům o puč v roce 1992.³⁹ Pokusy o puč spolu s protesty El Caracazo signalizovaly konec období pozoruhodné politické stability v regionu.

První pokus se odehrál 4. února, kdy skupina mladých důstojníků v čele s Chávezem zaútočila na prezidentský palác Miraflores s cílem svrhnout vládu. Pokus selhal a vedl k jejich zatčení. Mezi zatčenými byl i Hugo Chávez, kterému bylo povoleno vystoupení v televizním vysílání, ve kterém prohlásil: „*Soudruzi: bohužel, prozatím (por ahora) se nám nepodařilo dosáhnout cílů, které jsme si stanovili v hlavním městě*“.⁴⁰ Tento výrok se stal klíčovým v jeho politickém příběhu, protože ilustroval jeho odhodlání a naznačoval, že snaha o změnu skočila pouze „*prozatím*“. Druhý neúspěšný pokus se odehrál v listopadu téhož roku a byl organizovaný chávezovými příznivci.

Chávez byl spolu s dalšími pučisty omilostněn prezidentem Rafelem Calderou 26. března 1994. Následně se rozhodl pro legitimní cestu získání moci a účastnit se volebního souboje o prezidentské křeslo ve volbách roku 1998. Začal si budovat obraz silného a charismatického vůdce a hovořit o rekonstrukci politického systému a boji s korupcí.

---

³⁹ LÓPEZ MAYA, Margarita. La crisis del chavismo en la Venezuela actual. S. 161 - 162

⁴⁰ SHORE, Edward. Por Ahora: The Legacy of Hugo Chávez Frías.

Volební rok 1998 byl velmi výbušný z hlediska makroekonomických i sociálních ukazatelů, které ukazovaly zásadní zhoršení příjmů a kvality života obyvatelstva.⁴¹ Relativně náhlé zchudnutí země a obyvatel, neefektivní veřejné služby a obvinění z korupce podnítily celkovou frustraci, rozčarování a zoufalství, které vedly k rozchodu mezi státem a společností.

Ke konci století tak byla připravena půda pro nástup nového lídra, který dosud stál mimo systém a který by dokázal využít nahromaděných neuspokojených požadavků. Takovým vůdcem se stal Hugo Chávez, který v prezidentských volbách vyhrál se ziskem 56 % hlasů.⁴²

Hugo Chávez a Hnutí 5. republiky (*Movimiento Quinta República – MVR*)⁴³, které zaregistroval jako politickou stranu v roce 1997, slibovali radikální rozchod s minulostí, vytlačení zkorumpovaných elit a přeměnu reprezentativní demokracie v demokracii participativní. Chávez nastartoval proces tzv. Bolívarské revoluce odkazující na Simóna Bolívara, bojovníka za osvobození od španělské nadvlády. Bolívarská revoluce měla za cíl transformovat venezuelskou vládu a společnost, vytvořit participativní demokracii a stát se silnou sociální spravedlností. V rámci revoluce byl kladen silný důraz také na nezávislost a národní suverenitu především v kontextu silného antiamerického postoje.

První vláda Hugo Cháveze (1998 – 2006) je spojena s určitým optimismem zejména mezi chudým obyvatelstvem a progresivními městskými středními třídami, že dojde k radikální proměně státu a vlády. Během jeho rané vlády (1999-2006) se státní řízení podobalo delegativní demokracii, charakterizované silnou výkonnou mocí na úkor zákonodárského sboru a využíváním mechanismů přímé demokracie jako bylo například odvolávací referendum zavedené v ústavě z roku 1999. Volby probíhající v této době byly svobodné a transparentní. Chávezův elektorát byl mobilizován především v klíčových momentech politické polarizace jako byl například pokus o puč 2002 a stávkový boj ropné společnosti PDVSA mezi prosincem 2002 a únorem 2003.⁴⁴

---

⁴¹ LÓPEZ MAYA, Margarita. La crisis del chavismo en la Venezuela actual. S. 164-165

⁴² Tamtéž. S. 163

⁴³ Jedná se o levicovou politickou stranu, která navazovala na „Revoluční bolívarské hnutí – 200“ (Movimiento Bolivariano Revolucionario 200) založené v roce 1982 uvnitř venezuelské armády H. Chávezem a které se zviditelnilo během dvou neúspěšných pokusů o puč v roce 1992. Hnutí páté republiky fungovalo jako hlavní chavistická politická strana od roku 1997 do prosince 2006, kdy byla strana rozpuštěna a připojila se ke Sjedenocené socialistické straně Venezuely (PSUV).

⁴⁴ POSADO, Thomas. From Chávez to Maduro: From delegative Democracy to De-Democratization. S. 78 - 79

V rámci zavádění nové participativní demokracie, která reagovala na vylučující charakter režimu z Punto Fijo (1958 – 1998) zajišťující stabilitu tím, že bránil dominanci jedné strany, byl nastartován proces demokratického backslidingu a to zejména na úrovni liberální demokracie a jejích institucí, které zahrnují pravidla a normy regulující vzájemnou kontrolu a rovnováhu mezi jednotlivými složkami moci a vztah mezi vládou a opozicí. Útok na tyto instituce vedl ke koncentraci moci výkonné složky.⁴⁵ Nancy Bermeo tento proces popisuje jako exekutivním posilování moci (*Executive aggrandizement*).⁴⁶

Demontování struktur reprezentativní a liberální demokracie umožnilo Chávezovi postupně získat kontrolu nad soudy, volebními orgány, ropným sektorem, byrokracií, legislativou a armádou.⁴⁷ Cílem této kapitoly je ukázat, jak díky procesu demokratického backslidingu Hugo Chávez ovládl klíčové instituce ve státě a využil autoritářské praktiky k posílení své moci zejména během jeho druhého funkčního období (2006 – 2012).

3.2 Posilování exekutivy

Klíčovým politickým krokem po Chávezově prvním vítězství bylo svolání Ústavodárného shromáždění v roce 1999, které mělo připravit návrh nové ústavy, jež by nahradila tu z roku 1961. Chávez po volbách kontroloval pouze jednu třetinu křesel v tehdy ještě dvoukomorovém parlamentu. Nové ústavodárné shromáždění mělo posloužit jako „*mechanismus koncentrace moci a neutralizace parlamentu, soudů a jiných ústavních těles*.“⁴⁸ Pro obsazení nového orgánu byl zvolen volební systém, který silně nadhodnotil výsledek vládní strany, která se získáním 60% hlasů ovládla 95% křesel, zatímco opozice získala pouze tři křesla navzdory získání 30% hlasů.⁴⁹ „*Nová ústava, která vzešla z konventu plného chavistů (jak se nazývají Chávezovi příznivci), dala Chávezovi značnou moc prosazovat jeho autokratický program*.“⁵⁰ Návrh nové ústavy prošel schválením v referendu a „bolívarska ústava“ vešla v platnost 15. prosince 1999.

---

⁴⁵ CORRALES, Javier. Venezuela's Autocratization, 1999-2021: Variations in Temporalities, Party Systems, and Institutional Controls. S. 4-5

⁴⁶ BERMEO, Nancy. On Democratic Backsliding. S. 10 - 13

⁴⁷ CORRALES, Javier. Venezuela's Autocratization, 1999-2021: Variations in Temporalities, Party Systems, and Institutional Controls. S. 6

⁴⁸ BARTOŠ, Dalibor. Cesta Hugo Cháveze k moci.

⁴⁹ PÉREZ, Ana. Backsliding on Good Governance: the Venezuelan case. S. 2

⁵⁰ SCHEPPELE, Kim Lane. Autocratic Legalism. S. 556

Změna ústavy byla rámcována jako krok k přeměně kritizované reprezentativní demokracie v demokracii participativní.⁵¹ Ústava sice přinesla některé demokratické inovace jako byla možnost odvolání prezidenta skrze referendum, celkově však značně posílila prezidentství. Prezidentský mandát byl prodloužen z pěti na šest let a byly rozšířeny prezidentské pravomoci o řízení vojenských záležitostí bez legislativního dohledu. Nová ústava navíc zrušila senát (významného veto-aktéra) a omezila veřejné financování politických stran.⁵²

3.3 Soudní moc

Jedním z prvních terčů útoku se stala soudní moc, která začala být podřizována výkonné moci skrze institucionální oslabování a zavádění politické kontroly. Nová ústava zrušila Nejvyšší soud, který byl nahrazen Nejvyšším soudním dvorem (*Tribunal Supremo de Justicia - TSJ*). Nová ústava nestanovila maximální počet soudců, což v průběhu let umožňovalo navyšování počtu soudců. Například v roce 2004 došlo v rámci Organického zákona (*La Ley Orgánica del Tribunal Supremo de Justicia*) k navýšení počtu soudců z původních 20 na 32 soudců, někteří z původních soudců navíc rezignovali. Nově tak bylo jmenováno 17 loajálních soudců.⁵³

Samotný proces výběru soudců byl zpolitizován, jelikož o jednotlivých soudcích hlasovalo Národní shromáždění. Ke zvolení bylo zapotřebí dvoutřetinové většiny, ale při dlouhodobých neshodách bylo možné soudce jmenovat prostou většinou. Dalším mechanismem, kterým si chávistická vláda zajistila kontrolu nad Nejvyšším soudním dvorem (TSJ) bylo jmenování soudců pouze dočasně, nikoli na stanovených 12 let funkčního období, a jejich odvolatelnost soudní komisí. Soudci tak nemají záruku, že ve svém úřadu setrvají, zároveň se jedná o pojistku v případě ovládnutí Národního shromáždění opozicí.

---

⁵¹ LÓPEZ MAYA, Margarita. La crisis del chavismo en la Venezuela actual. S. 165 - 166

⁵² PAREJA, Francisco Alfaro. The Illiberal Experience in Venezuela: The Transition from Representative Democracy to Authoritarianism. S. 74

⁵³ (ICJ) THE INTERNATIONAL COMMISSION OF JURISTS. Strengthening the Rule of Law in Venezuela. S. 14 – 15; CORRALES, Javier. Venezuela's Autocratization, 1999-2021: Variations in Temporalities, Party Systems, and Institutional Controls. S. 6

Postupnými kroky vládní strana PSUV (*Partido Socialista Unido de Venezuela*) získala kontrolu nejen nad TSJ, ale i nad celou soudní soustavou. Profesor Allan R. Brewer-Carías z Central University of Venezuela ve svém příspěvku na konferenci v Boston College v roce 2018 uvedl, že „*se Nejvyšší soudní dvůr přeměnil na nejtemnější nástroj pro upevnění autoritářství v zemi, protože byl zcela zaplněn příznivci vlády. To vysvětluje, proč jeho Ústavní komora, namísto toho, aby byla strážcem Ústavy, se stala hlavním nástrojem autoritářské vlády pro nelegitimní změny Ústavy a pro demolicí právního státu.*“⁵⁴

Javier Corrales v souvislosti s autokratickým legalismem uvádí, že ovládnutí soudního systému umožnilo „*užívat*“ právo k posílení výkonné moci, „*zneužívat*“ právo k vytvoření komunikační hegemonie, oslabení nezávislých médií a perzekuci opozice a „*neužívat*“ právo k zavádění volebních nesrovnalostí.⁵⁵

3.4 Volební proces

Minimální demokracie se soustředí na podmínku konání voleb, které jsou podmíněné pravidly a svobodnou, rovnou a spravedlivou soutěží. Na této úrovni se demokratický backsliding ve Venezuele projevil v narušení autonomie volebního orgánu a v zavádění volebních nesrovnalostí, které narušily podmínky svobodné a spravedlivé soutěže. K podkopání autonomie Národní volební rady (*Consejo Nacional Electoral - CNE*), která je zodpovědná za sledování voleb, došlo v roce 2005. V tomto roce bylo umožněno již stranickému Nejvyššímu soudnímu dvoru (TSJ) jmenovat její členy, čímž byla porušena ústava, která hovoří o tom, že nominace mají pocházet z občanské společnosti a zákonodárského sboru.⁵⁶

---

⁵⁴ BREWER-CARÍAS, Allan R. Transition from Democracy to Tyranny through the Fraudulent Use of Democratic Institutions: The Case of Venezuela.

⁵⁵ CORRALES, Javier. The authoritarian resurgence: Autocratic legalism in Venezuela.

⁵⁶ CORRALES, Javier. Venezuela's Autocratization, 1999-2021: Variations in Temporalities, Party Systems, and Institutional Controls. S. 6

Navíc již v předchozím roce vláda jmenovala do Národní volební rady stranicky nakloněné osoby v souvislosti s odvolacím referendem, kterému v roce 2004 Hugo Chávez čelil. „*Tři z pěti nových členů (rectores) byli otevřeně spojeni s vládou a dva s opozicí.*“⁵⁷ CNE dvakrát odmítlo žádost lidu o odvolací referendum prezidenta. Poprvé ho odmítlo s argumentem, že potřebné podpisy byly nasbírány dříve než stanovuje ústava, tedy před dokončením poloviny mandátu. Po druhé rozhodli, že nebyl sesbírat dostatečný počet podpisů ke konání referenda.⁵⁸ Odvolací referendum se přesto konalo 15. října 2004 a pro setrvání Cháveze v úřadu prezidenta se vyjádřilo 59 % voličů.⁵⁹

Narušení autonomie CNE navíc umožnilo zavádění četných volebních nesrovnalostí (*Electoral irregularities*). Volební proces jimi byl zatížen v různých kontextech volební soutěže a jednotlivé nesrovnalosti sloužily k různým cílům. Volební nesrovnalosti jako takové zahrnují širokou škálu kroků, jedná se jak o podvody při volbách (např. manipulace s volebními urnami, zastrašování voličů), tak manipulace s pravidly a normami, které řídí volební proces. Volební nesrovnalosti se dělí na trvalé, jejichž účinky přetrvávají do následujících volebních cyklů a na ty specifické pro konkrétní volby.⁶⁰

Volební nesrovnalosti ve Venezuele vedly k vytvoření nerovného hracího pole a k podpoře vítězství vládní strany. Sloužily také k rozdělení opozice v otázce toho, jak na volební proces zatížený nesrovnalostmi reagovat. V rané fázi režimu podpořily proces přijímání nové ústavy skrze organizace referenda pro konání voleb do Ústavodárného shromáždění a následně pro použití disproporcionálního volebního systému pro obsazení tohoto orgánu.⁶¹ V kontextu volební konkurenceschopnosti vládní strany byly nesrovnalosti využity k udržení vysokých volebních výsledků zejména v období mezi lety 2005 – 2012.

---

⁵⁷ CORRALES, Javier. Democratic backsliding through electoral irregularities: The case of Venezuela. S. 53

⁵⁸ Tamtéž. S. 53

⁵⁹ DELFINO, Gustavo a Guillermo SALAS. Analysis of the 2004 Venezuela Referendum: The Official Results Versus the Petition Signatures.

⁶⁰ Tamtéž. S. 47

⁶¹ CORRALES, Javier. Democratic backsliding through electoral irregularities: The case of Venezuela. S. 46 - 49; 50

V rámci této fáze soutěživosti bylo jejich zavádění částečné a smíšené, jelikož vládnoucí strana zavedla některé reformy, které byly požadovány opozicí: „*CNE zavedla reformy požadované opozicí, jako zvýšení počtu volebních místností k auditu, zvýšení transparentnosti v elektronickém volebním systému, umožnění přítomnosti pozorovatelů při počítání hlasů a tisk výpisu o odevzdaných hlasech.*“⁶²

Javier Corrales na základě svého pozorování a analýzy novinových článků vytvořil přehled užití volebních nesrovnalostí za Chávezovy vlády (1998 – 2013). Celkově bylo za jeho vlády v 17 různých volbách zaznamenáno užití minimálně jednoho typu volebních nesrovnalostí. Nejčastější byly trvalé nerovnosti, které po svém zavedení ovlivnily další volební soutěže. Nejvíce nerovností bylo zaznamenáno při prezidentských volbách v roce 2012, kdy se jednalo o osm typů nerovností. Týkaly se narušení nestrannosti volebních zákonů a nestranného přístupu k veřejným zdrojům, nerovného přístupu k médiím, překážek v procesu registrace voličů, narušení tajnosti hlasování a manipulací s načasováním voleb.⁶³

3.5 Zásahy proti oponentům režimu a médiím

Zavádění volebních nesrovnalostí zajišťovalo volební vítězství vládní strany, ale také rozdělvalo opozici v otázce výběru strategií vůči neférovému volebnímu procesu. Opozice se po výsledku odvolacího referenda v roce 2004 rozhodla vyzvat k celkovému bojkotu parlamentních voleb v prosinci 2005 s cílem přinutit vládu k nápravě nesrovnalostí. Strategie bojkotu voleb však nevedla k kýženému cíli, jelikož vláda odmítla znovu konat volby. V letech 2006 až 2010 neměla vládní strana a Chávezova vláda parlamentní opozici, což mělo na režimní proměnu dalekosáhlé důsledky. Během druhého funkčního období prezident Chávez stále více soustředil moc a zaváděl neliberální opatření, která „*obsahovala zárodky autoritářství, které se v následujících letech rozvinuly.*“⁶⁴

---

⁶² CORRALES, Javier. Democratic backsliding through electoral irregularities: The case of Venezuela. S. 50

⁶³ Tamtéž. S. 49

⁶⁴ POSADO, Thomas. From Chávez to Maduro: From delegative Democracy to De-Democratization. S. 83

Podle politologů Howard a Roesslera se opozice při konfrontaci s volbami, které jsou zmanipulované musí sjednotit, účastnit se a mobilizovat.⁶⁵ Právě tyto hlavní strategie začala venezuelská opozice počínaje rokem 2006 využívat po zkušenosti s neúspěšným bojkotem legislativních voleb. Opozice odsuzovala volební nesrovnalosti a vytvářela nátlak na zavedení reforem. Aktivně se účastnila všech voleb, při kterých mobilizovala voliče a bojovala proti volební neúčasti. Nejdůležitější strategií však bylo hledání jednoty ve smyslu vytvoření volební koalice, která by postavila vždy jednoho kandidáta na každý mandát, čímž by nedocházelo ke třísnění sil a hlasů. V roce 2008 tak vytvořila volební koalici a s názvem Mesa de la Unidad Democrática.⁶⁶

Hledání jednoty bylo pro opozici velkou výzvou. Jednotlivé strany měly různé ideologické zakotvení, některé působily po celé zemi, zatímco některé byly více regionální. Hlavní překážkou hledání jednoty byla podobná volební síla čtyř hlavních koaličních stran - Acción Democrática (AD), Primero Justicia (PJ), Un Nuevo Tiempo (UNT) a Comité de Organización Política Electoral Independiente (COPEI). Pro koalici tak bylo obtížné určit, která ze stran se stane vedoucí silou. Volební koalice MUD se dohodla, že se všech voleb bude účastnit společně se sjednoceným seznamem kandidátů, kdy na každý mandát bude kandidovat jeden společný kandidát. Dohoda o kandidátech tak vyžadovala značné ústupky všech koaličních stran. Nakonec se všechny rozdily a obtíže podařilo vyřešit a koalice MUD ve všech volbách v letech 2006 – 2015 kandidovala se společnou kandidátní listinou. Stejně tak v letech 2012 a 2013 koalice podpořila jednoho prezidentského kandidáta.

K oslabení opozice a oponentů režimu Chávezova vláda využila právního rámce například v kontextu tzv. „*Tascónova seznamu*“. V únoru 2004 Chávez ve svém televizním pořadu *Aló Presidente*⁶⁷ oznámil, že požádal CNE, aby mu poskytla podpisy všech předkladatelů petice pro konání odvolacího referenda. Sběr fotokopií všech podpisů vedl pro-vládní člen Národního shromáždění Louis Tascón.

---

⁶⁵ HOWARD, Marc Morjé a Philip G. ROESSLER. Liberalizing Electoral Outcomes in Competitive Authoritarian Regimes.

⁶⁶ Název koalice by se do českého jazyka dal přeložit jako „Stůl demokratické jednoty“ či „Demokratická jednota kulatý stůl“.

⁶⁷ *Aló Presidente* („Dobrý den prezident“) byl televizní program s prezidentem Hugo Chávezem, který se ve venezuelské televizi vysílal každou neděli od 23. května 1999 do 29. ledna 2012. Prezident Chávez pořad využíval ke komunikaci s veřejností, k prezentování svých názorů, ale například i k oznámení politických rozhodnutí. Pořad byl důležitým nástrojem komunikace mezi Chávezem a jeho příznivci. Byl kritizován za jednostrannost a propagandistický charakter.

Zveřejněný seznam podpisů na jeho webové stránce obsahoval informace o všech voličích, kteří byli v březnu 2004 uvedeni v seznamu voličů a to včetně volebního místa, kde hlasovali a informace zda využili některé ze sociálních misí. Tascónův seznam se stal politickým seznamem nepřítel, který vláda využívala k zastrašování a kontrole. Zveřejnění seznamu vedlo ke strachu, nátlaku a vydírání a některým podepsaným byl odepřen přístup ke státním službám a pracovním místům.⁶⁸

Právní rámec byl v rámci autokratického legalismu, tedy „*nekonzistentního a zaujatého uplatňování zákonů a předpisů*“⁶⁹ zneužíván také k oslabení nezávislých médií. Zásahy vedly ke změně rovnováhy mezi nezávislými médii a médii kontrolovanými vládou. Vládní strana využila k potlačení nezávislých médií a vytvoření komunikační hegemonie hned několik strategií.

Již v roce 2000 vláda přijala tzv. Organický zákon o telekomunikacích, který umožňuje pozastavit nebo odvolat vysílací licence soukromým médiím pokud je to „*v zájmu národa, nebo pokud to vyžaduje veřejný pořádek a bezpečnost*“.⁷⁰ V roce 2003 vláda do vedení Národní telekomunikační komise (Conatel) dosadila chávistického politika Diosdada Cabellu. Komise má za úkol regulovat televizní a rozhlasové vysílání a v pravomoci má mimo jiné i udělování licencí. Diosdada Cabella v čele komise cíleně napadal soukromé televizní kanály a odmítal prodloužení jejich licencí jako například v roce 2007 v případě RCTV.⁷¹

Komise dále ukládala vysoké pokuty za údajné porušení mediálního zákona a obviňovala média z korupce. To, že zisk většiny soukromých médií pochází z reklamy využil režim k tomu, aby státním agenturám zabránil kupovat reklamu v soukromých novinách. Vládní strategie zahrnovala i odepírání přístupu k zahraniční měně, která je potřebná k nákupu papíru nutného pro tisk. K vytlačení konkurence v podobě soukromých médií vláda zakládala také nové veřejné noviny, které se šířily zdarma.

---

⁶⁸ HIDALGO, Manuel. Hugo Chávez's "Petro-socialism". Str. 83

⁶⁹ CORRALES, Javier. The authoritarian resurgence: Autocratic legalism in Venezuela. S. 40

⁷⁰ Tamtéž. S. 39

⁷¹ RCTV neboli Radio Caracas Televisión je soukromá televizní stanice spuštěná v roce 1953. V květnu 2007 Chávez obvinil kanál z účasti na státním převratu v roce 2002. TSJ potvrdilo rozhodnutí CONATEL o neprodloužení vysílací licence a RCTV začala vysílat před placenou televizi RCTV Internacional. V roce 2010 byla sankcionována a dočasně uzavřena. Dnes je televizní obsah dostupný pouze na streamovacích službách.

3.6 Kontrola nad ropným sektorem

Venezuela je zemí s největšími zásobami ropy na světě⁷², která se zde těží od 20. let minulého století.⁷³ Ekonomika celé země je postavena na vývozu této komodity. V terminologii politoložky Terry Karl je Venezuela příkladem tzv. petrostátu (*petro-state*) tedy formy rentiérského státu, který je závislý na exportu ropy a ziscích z jejího prodeje. Jedná se o nejproblematictější typ daného zřízení, jelikož stát je v tomto kontextu úzce spojen s ekonomikou. Ekonomická politika je úzce provázaná s politickou racionalitou a je závislá na poklesu a vzestupu ceny za barel ropy na světovém trhu.⁷⁴

Získání vládní kontroly nad ropným sektorem se tak stalo další oblastí, na kterou se soustředily politické kroky chavistů. Cílem bylo získání kontroly nad strategickými rozhodnutími v ropném sektoru a hlavním finančním tokem venezuelské ekonomiky.

Po neúspěšném pokusu o převrat v dubnu 2002 čelil Hugo Chávez druhému kritickému momentu jeho rané vlády a to generální stávce zaměstnanců státní⁷⁵ ropné společnosti Petróleos de Venezuela, S.A. (PDVSA) . Generální stávka mezi prosincem 2002 a únorem 2003. Cílem stávky bylo přinutit Cháveze k rezignaci. V reakci na stávku nechal prezident propustit 19 000 zaměstnanců a nahradil je novými loajálními zaměstnanci. Tím odstranil obrovské množství zkušeností z venezuelského ropného průmyslu.⁷⁶ Zajistil si také pravomoci nad využívání ropných financí, což využil například v kontextu přípravy odvolacího referenda v roce 2004. Ropné zisky, které se zvýšili díky vzrůstu ceny ropy, využil k financování sociální programů tzv. Bolívarských misí zaměřených na chudou část venezuelského obyvatelstva, které fungovaly paralelně se státními sociálními institucemi.⁷⁷

---

⁷² MAMCHII, Oleksandra. Top 10 Countries With Largest Oil Reserves In World.

⁷³ LÓPEZ MAYA, Margarita. La crisis del chavismo en la Venezuela actual. S. 162

⁷⁴ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra, Radek BUBEN a Jan NĚMEC. ¡Que el pueblo mande!: levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe. Str. 39

⁷⁵ Těžba ropy byla ve Venezuele byla zestátněna již v roce 1976 pod vedením prezidenta Carlosa Andrésa Péreze, kdy byla vytvořena státní ropná společnost Petróleos de Venezuela, S.A. (PDVSA).

⁷⁶ RAPIER, Robert. How Venezuela Ruined Its Oil Industry.

⁷⁷ LÓPEZ MAYA, Margarita. Venezuela: The Political Crisis of Post-Chavismo. S. 71

Propouštění profesionálních zaměstnanců a úředníků se netýkalo pouze ropného sektoru. Stejně tak byly klíčové pozice v byrokratickém aparátu a státních firmách obsazovány Chávezovým stoupenci. Byl vytvořen rozsáhlý systém klientelismu a politických trafik. Stoupenci byli odměňováni za svou loajalitu výhodami a privilegii. Budování klientelistických vazeb umožnilo Chávezovi efektivně kontrolovat státní aparát a státem vlastněné firmy a eliminovat v nich vliv opozice.

3.7 Kontrola nad represivními složkami

Další oblastí, ve které se Chávez snažil získat kontrolu byly represivní složky. Po svém zvolení zahájil proměnu role armády ve společnosti a přístupu k civilně-vojenským vztahům. „*Nabídl Ozbrojeným silám možnost změnit svou roli z pouhých ochránců stability na partnery při institucionální reformě*“⁷⁸ Chávez tak výrazně rozšířil roli armády ve společnosti nejen na obranné funkce a armáda se za jeho vlády začala například podílet na sociálních programech tzv. Bolívarských misích.⁷⁹

Prvním nástrojem změn se stala nová ústava, která přispěla ke zničení „*starých vojenských struktur a vybudování nových napojených na jeho politický projekt*“⁸⁰ Ústavou byla odstraněna parlamentní kontrola nad povyšováním vojenských důstojníků a tato výhradní pravomoc nově připadla prezidentovi jakožto hlavnímu veliteli Bolívarské národní ozbrojené síly (*Fuerza Armada Nacional Bolivariana - FANB*)⁸¹. Ústava poskytla aktivním členům FANB volební právo a umožnila jim vykonávat civilní funkce například v administrativě.

V lednu 2000 si Chávez nechal Ústavodárným národním shromážděním schválit dekret na základě něhož se do profesionálního vojenského personálu zpět začlenili vojáci, kteří byli z ozbrojených sil vyloučeni z důvodu účasti na pučích v únoru a listopadu 1992.⁸²

---

⁷⁸ LÓPEZ MAYA, Margarita. Venezuela: The Political Crisis of Post-Chavismo. S. 71

⁷⁹ LÓPEZ MAYA, Margarita. El ocaso del chavismo: Venezuela 2005–2015. S. 354 - 358

⁸⁰ SAN MIGUEL, Rocío. LA FUERZA ARMADA NACIONAL “BOLIVARIANA” Estructura de funcionamiento actual. s. 3

⁸¹ Ústava změnila název ozbrojených sil z Fuerzas Armadas Nacional (FAN) na Fuerza Armada Nacional Bolivariana (FANB), jelikož došlo ke sjednocení armády do jednoho tělesa.

⁸² HERNÁNDEZ, José Carlos. The civil-military relations in the Venezuela of Chávez.

Prvním důkazem existence vojenské elity podporující Chávezův projekt bylo prohlášení generálmajora Víctora Cruze Weffera v červenci 2001 při příležitosti jeho převzetí velení armády, ve kterém prohlásil, že „*venezuelská armáda bude zárukou revolučního procesu, který zahájil Chávez*“.⁸³ Změny ve velitelských strukturách se urychlily po pokusu o převrat v roce 2002. Ačkoli se část generálů postavila proti Chávezovi, větší část vojáků zůstala věrná a „*pouze 200 z 8000 důstojníků podpořilo puč*“.⁸⁴ Po návratu Cháveza do prezidentského křesla byly odvolávány důstojníci podezřelí z neloajality a na místo nich byly povyšováni stoupcí Chávezova politického projektu. Profesionální vojáci, kteří nesouhlasili s revolučním procesem byli tlačeni k odchodu z ozbrojených sil.⁸⁵ Za loajalitu byly vojenské síly odměňovány tím, že s nimi Chávez vždy zacházel jako s prioritou a chránil jejich rozpočet, privilegia a vliv.⁸⁶

Vedle armády začal Chávez také podporovat vznik polovojenských skupin, které začaly vytvářet paralelní bezpečnostní struktury. Jejich úkolem bylo podporovat revoluci a udržovat pořádek. V roce 2001 se začaly tvořit tzv. „*Bolívarské kruhy*, které začaly být později ve veřejném prostoru označovány jako „*Colectivos*“.⁸⁷ Jedná se o skupiny působící v městských komunitách, kde na jedné straně pomáhají v rámci sociálních misí, ale na druhé straně se angažují při potlačování protestů a v nelegálních činnostech. Některé z Colectivos „*pracují po boku bezpečnostních složek a často za ně dělají svou špinavou práci*“.⁸⁸

V Chávezově snaze získat armádu na svou stranu sehrálo významnou roli také spojenectví s Kubou. Spojenectví se začalo prohlubovat po roce 2007, kdy Chávez utrpěl první volební porážku, když voliči v referendu odmítli možnost dalšího Chávezova mandátu. Chávez spolu s Fidelem Castrem uzavřel dvě dohody na základě kterých vznikla speciální jednotka zpravodajské služby a ve venezuelské armádě začali působit kubánští vojenští poradci. Ve spolupráci s nimi byly zpravodajské služby přetvořeny na jednotku špehující vlastní ozbrojené síly. Kubánci začali cvičit venezuelské vojáky a vojenští zpravodajové byli posíláni na výcvik do Havany. Kuba na oplátku získala výhodný přístup k venezuelské ropě.⁸⁹

---

⁸³ HERNÁNDEZ, José Carlos. The civil-military relations in the Venezuela of Chávez.

⁸⁴ CORRALES, Javier. Autocracy rising: How Venezuela transitioned to authoritarianism S. 43

⁸⁵ HERNÁNDEZ, José Carlos. The civil-military relations in the Venezuela of Chávez.

⁸⁶ Tamtéž. S. 43 - 44

⁸⁷ VENEZUELA INVESTIGATIVE UNIT. The Devolution of State Power: The 'Colectivos'.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ BERWICK, Angus. Imported repression: How Cuba taught Venezuela to quash military dissent.

3.8 Proměna režimu v kompetitivní autoritářství

Cílem této kapitoly bylo ukázat, jak za vlády Hugo Cháveze docházelo ve Venezuele k procesu demokratického backslidingu a jaké klíčové instituce jeho režim na pozadí tohoto procesu ovládl a které autoritářské praktiky rozvinul.

Během své první vlády (1999 – 2006) Chávez zaváděl svůj politický projekt, jehož cílem byla proměna reprezentativní demokracie v demokracii participativní. Klíčovým krokem byla změna ústavy v roce 1999. Ústavodárné shromáždění složené především z Chávezových příznivců přijalo ústavu, která přijala prvky přímé demokracie například možnost odvolání prezidenta referendem a dala volební právo členům armády. Ústava ale také zrušila horní komoru parlamentu a navýšila prezidentské pravomoci a prodloužila prezidentský mandát na šest let.

V průběhu prvního Chávezova mandátu docházelo k exekutivnímu posilování a k oslabování a proměně některých institucí – především nejvyššího soudu (TSJ) a volební rady (CNE). Byly zaváděny kroky, které postupně vedly k poklesu úrovně liberální a minimální demokracie. Například byl v rámci Organického zákona z roku 2004 navyšován počet soudců a jejich jmenování bylo pouze dočasné, což umožnilo jejich snadné odvolávání. Stejně tak byly do čela volební rady CNE v roce 2005 jmenováni loajální členové a to způsobem, který porušoval ústavu. Složení volební rady porušovalo princip nestrannosti tohoto orgánu a jeho ovládnutí umožnilo režimu zavádět volební nesrovnalosti sloužící k oslabení opozice a potvrzování vítězství vládní strany (Hnutí 5. republiky, po roce 2007 PSUV). Chávezův režim podnikl také kroky k potrestání nelojality. Po neúspěšném pokusu o převrat v roce 2002 došlo k výměnám v důstojnických řadách a po stávce ve státní ropné společnosti na přelomu roku 2002 a 2003 byla nahrazena velká část zaměstnanců loajálními stoupenci Cháveze. Občané na tzv. Tascónově listu, kteří hlasovali v roce 2004 pro Chávezovo odvolání z funkce byli vyloučeni ze sociálních misí a bylo jim znemožňováno usilovat o práci ve státním sektoru. Pomocí autokratického legalismu byla omezována svoboda tisků a médií. Přesto ale režim zůstal do roku 2007 demokratický, i když neliberální.⁹⁰

---

⁹⁰ PAREJA, Francisco Alfaro. The Illiberal Experience in Venezuela: The Transition from Representative Democracy to Authoritarianism. S. 84 - 85

V roce 2007 venezuelští občané hlasovali v referendu o ústavních změnách, jejichž součástí bylo zrušení omezení funkčního období prezidenta. Se změnami nesouhlasilo 51 % voličů. Prohrané referendum bylo první velkou volební porážkou Hugo Cháveze v jeho dosavadní devítileté vládě. Chávez se vyjádřeně vůli většiny odmítl podrobit a po roce 2007 se režim proměnil v kompetitivní autoritářství. Následně byly zaváděny zásady a změny, které byly v referendu odmítnuty, což bylo ulehčeno tím, že vládní strana měla díky opozičnímu bojkotu voleb v letech 2005 – 2014 ústavní většinu v Národním shromáždění. V roce 2009 bylo zrušeno omezení funkčního období prezidenta i dalších vládních činitelů. Hugo Chávez se tak v roce 2012 úspěšně utkal o svůj třetí mandát. Tyto prezidentské volby byla zatíženy nejvíce volebními nesrovnanostmi v historii jeho režimu.⁹¹

Od roku 2007 začal režim splňovat kritéria kompetitivního autoritářství stanovená politology Levitským a Wayem. Autoři o kompetitivním autoritářství hovoří pokud je porušeno minimálně jedno kritérium procedurální demokracie: 1) konání pravidelných, soutěživých, svobodných a férových voleb; 2) dospělé osoby mají plné volební právo; 3) občanské svobody a práva jsou pevně zakotvena; 4) chybí poručnické autority a za 5) hrací pole je vyrovnané.

Chávezův režim porušoval minimálně tři stanovená kritéria. Nesplňoval kritérium vyrovnaného hracího pole, respektování práv opozice a absence poručnických autorit. Režimu se díky změně způsobu dosazování členů do volební komise podařilo narušit autonomii této instituce. Skrze využití mechanismu autokratického legalismu došlo k zavádění nesrovnalostí do volebního procesu. Dále byly podniknuty kroky k oslabení nezávislých médií. V režimu se i nadále konaly volby, ale nebyly férové. Výrazně se lišil přístup vládní strany a opozice do státních médií. K zásahům proti opozici bylo využíváno ohýbání právního rámce, zatímco porušování zákona vládní stranou nebylo řešeno. Těmito kroky bylo vytvořeno nerovné hrací pole a nebyla plně respektována práva opozice.

---

⁹¹ CORRALES, Javier. Democratic backsliding through electoral irregularities: The case of Venezuela. S. 49

Kritérium absence poručnických autorit bylo porušeno tím, že Chávez na začátku svého mandátu výrazně proměnil roli armády, rozšířil její dosavadní obranné funkce o zapojení se do politiky. Členům armády bylo umožněno zastávat civilní funkce a kandidovat ve volbách. V armádě byly navíc soustavně vytvářeny loajální elity podporující Cháveze a jeho režim.

Nicolás Maduro se jako nástupce Cháveze v křesle prezidenta dostal k moci v prostředí kompetitivního autoritářství, ve kterém byl asymetricky fragmentovaný stranický systém a vládní strana ovládala klíčové instituce ve státě. Tyto instituce a rozvinuté autoritářské praktiky mohl využít při řešení četných krizích jeho režimu.

4. Režim Nicoláse Madura

Nicolás Maduro patřil mezi Chávezovi příznivce od roku 1992, kdy se spoluúčastnil neúspěšného pokusu o puč. Bývalý řidič autobusu od zvolení Cháveze prezidentem postupně stoupal po mocenském žebříčku. Byl zvolen do Ústavodárného shromáždění a v roce 2005 byl znovuzvolen poslancem parlamentu. V roce 2006 se stal ministrem zahraničních věcí a byl nejdéle sloužícím ministrem za Chávezovy éry. Před prezidentskými volbami v roce 2012 si ho Chávez vybral za svého viceprezidenta a po jeho smrti v březnu 2013 se Maduro stal prozatímním prezidentem.⁹² K jeho formálnímu zvolení došlo ve stejný rok, kdy těsně porazil opozičního kandidáta Henrique Caprilesa Radonského se ziskem 50,66 % hlasů. Podporovatelé opozice označily volby za zfalšované.⁹³

Maduro od počátku svého mandátu čelil četným krizím, které ale díky zděděnému institucionálnímu rezervoáru a autoritářským praktikám překonal a udržel se u moci. Následující kapitoly se věnují jednotlivým krizím a způsobu, jakým na ně Maduro reagoval, aby mohlo v závěru práce dojít ke zhodnocení další proměně režimu za jeho vlády.

4.1 Ztráta volební kompetitivnosti

Maduro měl od svého prvního zvolení velmi slabý mandát, navíc mu chybělo Chávezovo charisma a popularita. Venezuelskou společností byl vnímán jako nejslabší prezident venezuelské historie. Na konci roku 2014 ho podporovalo pouze 25 % populace a přibližně 2/3 obyvatel nevěřilo, že dokončí svůj první mandát.⁹⁴

Pokles podpory se netýkal pouze prezidenta, ale také vládní strany PSUV, která z důvodu ekonomické krize a adaptace opozice na nerovnou volební soutěž od roku 2010 ztrácela volební podporu.⁹⁵

---

⁹² ONER, lmdat. Nicolas Maduro: A populist without popularity. S. 5-6

⁹³ LIDOVKY.CZ a ČTK. Venezuelané poslechli vůli Cháveze. Prezidentem je jeho nástupce.

⁹⁴ ONER, lmdat. Nicolas Maduro: A populist without popularity. S. 6

⁹⁵ Ve volbách v roce 2010 získala 96 křesel ze 165. Oproti předchozím volbám v roce 2005 ztratila 22 křesel v Národním shromáždění.

Opozice dokázala využít slabin, které Madurův režim od počátku vykazoval. Jak bylo zmíněno, Maduro byl Chávezem vybraným nástupcem a neprošel legitimním výběrem prezidentských kandidátů. Jeho popularita nebyla ověřena ani ve straně, ani mimo ni. Po smrti Cháveza navíc panovalo určité mocenské vakuum. Velkou slabinou byla také ekonomická krize zděděná po Chávezovi.⁹⁶

Díky těmto slabinám a strategiím, které opozice rozvíjela již od roku 2006, kdy bojkotovala legislativní volby, dokázala v roce 2015 zvítězit v parlamentních volbách. Volební koalici MUD se podařilo obrátit asymetrii a disproporci volebního systému ve svůj prospěch, když získala 109 křesel (nárůst o 45 křesel), zatímco PSVU získala pouze 55 křesel (pokles o 41 křesel).⁹⁷ Vládní strana prohrála navzdory nerovnému hracímu poli a užití 12 volebních nesrovnalostí⁹⁸. Vše bylo navrženo tak, aby vládní strana vyhrála a o to větším šokem byla výhra opozice.⁹⁹

4.2 Ztráta kontroly nad legislativou a dvojí prezidenství

Sjednocená opozice získala díky volebnímu systému, který nadhodnocuje zisk křesel vítězné straně, 3/5 ústavní většinu v jednokomorovém parlamentu. V prostředí kompetitivního autoritářského režimu se jí podařilo získat kontrolu nad legislativou a režim poprvé ztratil kontrolu nad do té doby jedním z nespolehlivějších orgánů režimu.

Vládní strana PSUV utrpěla značnou porážku a prezident si uvědomil, že v prostředí kompetitivního autoritářství navržené ve prospěch vládní strany jeho režim „*nedokáže vyhrát volby, ani s volebními nesrovnalostmi.*“¹⁰⁰ Výsledek voleb představoval pro režim první skutečný test¹⁰¹ toho, zda přijme volební porážku a případnou ztrátu moci. Maduro volební porážku formálně sice uznal, ale vláda brzy naznačila, že nemá v úmyslu sdílet svou moc s parlamentem vedeným opozicí.¹⁰²

---

⁹⁶ CORRALES, Javier. *Autocracy rising: How Venezuela transitioned to authoritarianism*. S. 43

⁹⁷ Tamtéž. S. 78

⁹⁸ Například Národní volební rada dlouho čekala s oficiálním oznámením termínu voleb; po zveřejnění opoziční kandidátní listiny vydala novou volební regulaci, která požadovala, aby ženy tvořily 40 % kandidátky každé strany (pouze 11 ze 110 kandidátů byly ženy). Několik opozičních kandidátů bylo zatčeno nebo jim bylo zabráněno kandidovat.

⁹⁹ CORRALES, Javier. *Autocracy rising: How Venezuela transitioned to authoritarianism*. S. 78 - 80

¹⁰⁰ Tamtéž. S. 80

¹⁰¹ Hugo Chávez se v roce 2007 smířil s prohraným referendem o řadě ústavních reforem a to včetně možnosti znovu kandidovat na prezidenta. Tato prohra však neznamenala ztrátu moci, jelikož parlament i prezidentský úřad zůstaly nedotčeny. V roce 2009 se navíc v dalším referendu Chávezovi podařilo úplně zrušit ústavní omezení počtu zvolení do prezidentského křesla.

¹⁰² MARSTEINTREDET, Leiv. *With the cards stacked against you: Challenges to a negotiated transition to democracy in Venezuela*. S.90

Během následujících dvou let byl parlament za pomoci autoritářských praktiky a užívání režimem ovládaných institucí systematicky oslabován. Hlavní roli v ochraně režimu a prosazování autoritářských praktik sehrál kooptovaný soud. Nejvyšší soudní dvůr (TSJ) se stal politickou zbraní Madurovy administrativy.

Krátce po parlamentních volbách, ještě před zasedáním nového Národního shromáždění si Nicolás Maduro pojistil, aby byli soudci na jeho straně. Maduro si totiž „*uvědomil, že jeho první potenciální krizí může být ústavní krize*“¹⁰³ Nový parlament by totiž mohl jmenovat nové soudce a tím by Maduro ztratil kontrolu nad Nejvyšším soudním dvorem. K odchodu do důchodu bylo donuceno 13 členů soudu a ještě vládní stranou ovládaný parlament jmenoval celkově 21 nových soudců, čímž zajistil soud plně loajální Madurovi. Proces výběru a jmenování kandidátů porušoval ústavu, jelikož neproběhl stanovený proces navrhování a prověřování kandidátů. Ke schválení navíc došlo až po datumu, kdy vládou ovládanému Národnímu shromáždění oficiálně vypršel mandát.¹⁰⁴

Soud po zasednutí nového Národního shromáždění opakovaně podkopával jeho autoritu. V roce 2016 zrušil téměř všechny jím přijaté zákony a zbavil jej rozpočtových pravomocí. Maduro navíc požádal soud o možnost vládnout skrze dekrety, čímž obešel kontrolu exekutivy legislativní složkou moci.¹⁰⁵

Opozice se v reakci na kroky oslabující legislativu pokusila na začátku roku 2017 vyvolat referendum o odvolání prezidenta z funkce. Maduro však skrze kooptovanou soudní moc a volební radu zablokoval petici o konání referenda. Volební rada (CNE) zablokovala referendum s argumentem, že opozice nesplnila technické požadavky pro žádost o odvolací referendum. Zablokování referenda bylo první událostí, kdy došlo k úplnému zrušení voleb.¹⁰⁶

---

¹⁰³ CORRALES, Javier. AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism. S. 101

¹⁰⁴ Národní shromáždění mělo vytvořit nominační výbor složený z členů Národního shromáždění a členů občanské společnosti. Jejich nominanti by pak museli být prověřeni Ministerstvem veřejných záležitostí, ombudsmanem (Poder Público) a generálním prokurátorem, kteří by vytvořili nový užší seznam kandidátů. Národní shromáždění by pak tři další zasedání projednávalo konečný výběr kandidátů a schválil je dvoutřetinovou většinou. Pokud by rozhodnutí nebylo přijato, mělo by Národní shromáždění uspořádat ještě jedno zasedání a hlasovat na základě prosté většiny. In: CORRALES, Javier. AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism. S. 101 - 102

¹⁰⁵ ONER, Imdat. Nicolas Maduro: A populist without popularity. S.8

¹⁰⁶ CORRALES, Javier. AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism. S. 15 - 16

Dalším nástrojem k oslabení opozicí ovládaného Národního shromáždění bylo svolání Ústavodárného shromáždění v roce 2017, aniž by rozhodnutí o svolání nejdříve prošlo lidovým referendem, jak stanovuje ústava. Oficiálně bylo Ústavodárné shromáždění pověřeno vypracováním nové ústavy, ale „*ve skutečnosti bylo navrženo tak, aby nahradilo legislativu.*“¹⁰⁷

Volby do shromáždění byly zatíženy četnými nesrovnalostmi¹⁰⁸ a opozice se je z důvodu obavy o rozpuštění Národního shromáždění rozhodla bojkotovat. Po svém zasednutí začalo Ústavodárné shromáždění rozhodovat o důležitých politických rozhodnutích v zemi a poskytlo Madurovi plnou kontrolu nad tímto procesem.

Zasednutí Ústavodárného shromáždění spolu s výsledky regionálních voleb v roce 2017, ve kterých opozice prohrála kvůli četným nesrovnalostem¹⁰⁹, přispělo k rozdělení opozice v otázce jakou strategii zaujmout k prezidentským volbám konaných v roce 2018. Opoziční koalice MUD se rozdělila v otázce, zda postaví společného kandidáta nebo bude volby bojkotovat. Z volební koalice vystoupila strana Acción Democrática (AD), která se rozhodla pro volební bojkot. Křídlo koalice, které prosazovalo volební účast se rozštěpilo na podporu dvou prezidentských kandidátů. Jedním kandidátem byl Henri Falcón původně chavistický guvernér, který z PSUV vystoupil v roce 2010 a od roku 2012 působil v koalici MUD. Druhým kandidátem opozice byl Javier Bertucci, nezávislý kandidát, který nebyl členem opoziční volební koalice.¹¹⁰

---

¹⁰⁷ CORRALES, Javier. AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism. S. 16

¹⁰⁸ Například někteří Venezuelané (většinou provládní) měli dovoleno hlasovat dvakrát – jednou pro zvolení člena zástupce, což bylo právo udělené všem Venezuelanům, a pak pro speciální „sekční zástupce“, což bylo právo udělené převážně loajalistům. Dále nebyl opozici dán dostatečný čas pro organizaci do voleb a někteří kandidáti byli vyloučeni z kampaně.

¹⁰⁹ Národní volební rada (CNE) například otálela s vyhlášením datumu konání voleb. Byly zaznamenána zpoždění při zřizování volebních místností a příchodu jejich zaměstnanců, stejně tak byly nahlášeny technické problémy s hlasovacími zařízeními.

¹¹⁰ CORRALES, Javier. AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism. S. 82

Vlivem rozdělení opozice v otázce strategie a rozštěpení hlasů na dva opoziční kandidáty se Nicolási Madurovi podařilo obhájit prezidentský mandát a zvítězit ve volbách se ziskem 67,85%¹¹¹, ačkoli průzkumy ukazovaly pouze 30% podporu. Opozice v roce 2018 zapoměla na svou hlavní lekci z roku 2005, že „bojkoty končí tím, že dávají jejich protivníkům šanci vyhrát, že bez kampaně ztrácí opozice kontakt s voliči a že nejednota nahrává vládnoucí straně.“¹¹² Volební vítězství Nicoláse Maduro byla podpořeno také minimálně deseti druhy volebních nesrovnalostí. Kandidatura byla znemožněna dvěma populárním vůdčím Henrique Caprilesemu a Leopoldo Lopezovi, bylo manipulováno s termínem voleb, došlo k podmiňování sociálních dávek hlasováním pro Nicoláse Madura a volby kontroloval a výsledky vyhlášoval zaujatý volební úřad.¹¹³

Výsledek voleb byl opozicí označen za zfalšovaný a oba opoziční kandidáti výsledek odmítli s odkazem na volební nesrovnalosti. Javier Bertucci požadoval opakování voleb a diskvalifikaci Nicoláse Madura. Výsledek nebyl uznán Spojenými státy a některými zeměmi v regionu například Argentinou, Chile a Kostarikou.¹¹⁴ Nicolás Maduro odmítl nařčení ze zfalšování voleb a 10. ledna 2019 byl inaugurován do funkce a zahájil svůj druhý prezidentský mandát.

Reakcí opozice na Madurovu inauguraci bylo zvolení Juana Guaidó¹¹⁵, předsedu Národního shromáždění, za prozatímního prezidenta v lednu 2019. Opozice argumentovala tím, že si Maduro po volbách 2018 „uzurpuje moc“ a je nelegitimním prezidentem, jelikož nebyl zvolen ve svobodných a spravedlivých volbách.¹¹⁶ Venezuela se tak v roce 2019 ocitla v situaci, kdy měla dva prezidenty země, přičemž každý z nich měl na mezinárodní scéně svou podporu.

---

¹¹¹ Henri Falcón ve volbách získal 20,93 % a Javier Bertucci 10, 75 % hlasů.

¹¹² CORRALES, Javier. AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism. S. 84

¹¹³ Tamtéž. 83 - 84

¹¹⁴ PHILLIPS, Tom. Venezuela elections: Maduro wins second term.; ŠKOPEK, Pavel. Prezidentské volby ve Venezuele vyhrál Maduro. Opozice výsledek neuznala.

¹¹⁵ Guaidó se stal předsedou Národního shromáždění 5. ledna 2019 v rámci dohody o rotujícím předsednictví všech koaličních stran uskupení MUD v legislativním období 2015 – 2020. Na začátku roku 2019 byla řada na straně Voluntad Popular. Juan Guaidó sice nebyl lídrem strany, ale předsednictví získal z důvodu, že se předseda strany Leopoldo López nacházel v domácím vězení, jelikož ho režim v roce 2014 obvinil z podněcování násilí v kontextu tehdejších protestů.

¹¹⁶ CORRALES, Javier. Venezuela's Autocratization, 1999-2021: Variations in Temporalities, Party Systems, and Institutional Controls. S. 18 - 19

Prozatímního prezidenta nebo opozicí kontrolované Národní shromáždění od začátku roku 2019 podpořilo 57 zemí včetně Spojených států a většiny zemí Evropské unie (včetně České republiky). Madura podpořili představitelé 15 států v čele s Kubou, Čínou, Ruskem, Íránem, Tureckem a Bolívií.

Ačkoli opozice vedená prozatímním prezidentem Juanem Guaidó získala mezinárodní podporu a podporu části obyvatelstva, nepovedlo se jí uspět v nejdůležitějším cíli - svrhnout režim. Méně než rok a půl poté, co byl Guaidó prohlášen prozatímním prezidentem zažila jeho popularita strmý pád a v květnu 2020 klesla na 25%. Opozice a její prezident nedokázala zabránit Madurově vládě v zavedení nové sady volebních nesrovnalostí v připravovaných volbách do Národního shromáždění konaných v roce 2020. Vynutila si pouze několik ekonomických a politických ústupků.

Nicolás Maduro před legislativními volbami opět využil koptovaného soudu a autokratického legalismu k útoku na opoziční síly. Prvním krokem bylo pozastavení vedení tří opozičních stran Nejvyšším soudním dvorem a dosazení do jejich čela příznivce Madurovy administrativy. Úkolem nového vedení měla být restrukturalizace stran, přičemž mělo plnit manažerské a reprezentativní funkce. V červnu 2020 bylo jmenováno nové vedení strany Voluntad Popular. Soud (TSJ) také nahradil vedení stran Acción Democrática a Movimiento Primero Justicia.¹¹⁷ Organizace Human Rights Watch změnu ve vedení stran komentovala jako „*podkopávání možnosti disidentských hlasů účastnit se volebního procesu a jako nespravedlivé omezení jejich práva na svobodu sdružování*.“¹¹⁸

---

¹¹⁷ HUMAN RIGHTS WATCH. Venezuela: Rulings Threaten Free and Fair Elections Pro-government Supreme Court Co-opts Opposition Parties, Electoral Authority.

¹¹⁸ HUMAN RIGHTS WATCH. Venezuela: Rulings Threaten Free and Fair Elections Pro-government Supreme Court Co-opts Opposition Parties, Electoral Authority.

Dalším krokem režimu k zajištění toho, aby se neopakovala volební prohra z roku 2015 byl výběr všech pěti členů volební rady (CNE) Nejvyšším soudním dvorem. Způsobem jmenování byla porušena ústava, která stanovuje, že pravomoc jmenování členů rady má Národní shromáždění. Všichni nově jmenovaní členové byli nakloněni Nicolási Madurovi a tři z pěti členů se nacházely na sankčních seznamech Spojených států a Kanady.¹¹⁹ Nově jmenovaná Národní volební rada následně vyhlásila volby na 6. prosince 2020 a navýšila počet křesel v Národním shromáždění ze 167 na 277.¹²⁰

Volební koalice MUD se vyjma tří stran, ve kterých bylo změněno vedení, rozhodla pro volební bojkot. Důvodem byly volební nesrovnalosti, zásahy do organizace politických strana a především pak porušení principu nezávislosti jediného volebního orgánu v zemi (CNE). V prosincových parlamentních volbách vyhrála vládní strana PSUV se ziskem 62, 43 % hlasů. Na základě tohoto výsledku ji připadlo v Národním shromáždění 253 křesel z 277 a opět tak získala ústavní většinu. Madurův režim tak po pěti letech opět získal kontrolu nad legislativním orgánem.

4.3 Ekonomická krize

Jak bylo zmíněno na pokles volební kompetitivnosti vládní strany měla vliv zhoršující se ekonomická situace, která se od nástupu Madura v roce 2013 výrazně zhoršila. Venezuela je zemí, jejíž ekonomika je závislá na vývozu ropy. Zásadní vliv na ekonomickou situaci tak má cena ropy na světovém trhu. Během roku 2014 a 2016 se ceny za barel ropy propadla ze 100 dolarů na méně než 30 dolarů.¹²¹ Na rozdíl od Cháveze nemohl Maduro spoléhat na dobrou ekonomickou situaci a ropné bohatství, které by mohl využít k zajištění své podpory jako jeho předchůdce. Chávez totiž využil růst ceny ropy po roce 2002 k financování rozsáhlých sociálních programů.

---

¹¹⁹ HUMAN RIGHTS WATCH. Venezuela: Rulings Threaten Free and Fair Elections Pro-government Supreme Court Co-opts Opposition Parties, Electoral Authority.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ CHEATHAM, Amelia a Diana ROY. Venezuela: The Rise and Fall of a Petrostate.

Ropné zisky směřovaly do tzv. Bolívarských misí, které byly zaměřeny na chudé obyvatelstvo a zahrnovaly dodávky potravin, bezplatnou zdravotní péči a vzdělání. „*I když byl Chávez charismatickým vůdcem, jeho popularita závisela také na ekonomické výkonnosti Venezuely za jeho vlády a na štědrých sociálních programech, kterými si zajistil voličskou podporu.*“¹²²

Podobně i Maduro před volbami v roce 2018 využil státní zdroje k podpoře svého znovuzvolení. Na pozadí ekonomické a humanitární krize využil potravinou pomoc k mobilizaci svých podporovatelů a potrestání oponentů: „*voliči, kteří nebyli ideologicky spřízněni s Madurem, byli vyloučeni z distribuce potravin a dalších sociálních programů.*“¹²³

Ekonomickou krizi provázela vysoká míra inflace a nedostatek základních potravin, ale také nárůst kriminality. V roce 2014 vypukly masivní protesty, které adresovaly právě tyto problémy, ale také nespokojenost s tehdy nově zvoleným prezidentem Madurem. Protesty začaly univerzitní studenti v západních státech San Cristóbal a Mérida. Po jejich tvrdém potlačení následovala další vlna protestů, ke kterým se přidala tvrdší linie opozice včetně s bývalým starostou obce Chacao v Caracasu Leopolda Lópeze, Mariny Coriny Machado¹²⁴ a bývalého starosty Casacasu Antonia Ledzmy.¹²⁵

Protesty provázené heslem „*La Salida*“ (Cesta ven) trvaly přibližně od února do června a zúčastnilo se jich zhruba 800 000 lidí v nejméně šestnácti státech Venezuely. Protesty byly násilně potlačeny ze strany ozbrojených složek a provládních ozbrojených skupin zvaných Colectivos. Protesty skončily bez dosažení zásadních změn. Režim Nicoláse Madura využil protesty nejen k represii obyvatel, ale také k zatčení mnoha opozičních politiků včetně Leopolda Lópeze. Ten byl zatčen za „*podněcování násilí*“, ačkoli proto neexistovaly žádné důkazy.

---

¹²² ONER, Imdat. Nicolas Maduro: A populist without popularity. S. 11

¹²³ Tamtéž. S. 12

¹²⁴ Politička za opoziční stranu Vente Venezuela, která byla v roce 2012 kandidátkou do prezidentské funkce, ale prohrála stranické primárky s Henriquem Caprilesem Radoskim. Machado plánovala kandidovat znovu, pokud by prozatímní prezident Juan Guidó vyhlásil nové prezidentské volby v roce 2019, což se nestalo. Machado byla vybrána v opozičních primárách v roce 2023, kdy zvítězila s 92 % hlasů a měla být opoziční kandidátkou na prezidentku v plánovaných volbách na 28. července 2024. Z voleb však byla vyloučena, když ji Nejvyšší soudní dvůr (TSJ) v lednu 2024 odsoudil za údajné korupční praktiky a podněcování násilí a zakázal jí vykonávat veřejné funkce.

¹²⁵ CORRALES, Javier. The authoritarian resurgence: Autocratic legalism in Venezuela. S. 44 - 45

Marina Corina Machado byla obviněna z velezrady a vyloučena z Národního shromáždění, jelikož hovořila o porušování lidských práv ve Venezuele. Antonio Ledezma byl zatčen koncem února 2015 na základě obvinění ze spiknutí za účelem svržení vlády.¹²⁶

Madurův režim využil ekonomickou krizi k rozdělení soukromého sektoru a to takovým způsobem, aby z toho mohla vláda benefitovat, zatímco finanční toky opozice byly oslabené. Vláda Nicoláse Madura nezavedla výrazné reformy a nepřijala kroky, které by zemi vyvedly z postupného ekonomického kolapsu. Jedním z důvodů bylo, že si režim dokázal najít alternativní zdroje financování poté, co se zisky z ropy propadly.¹²⁷

Madurova administrativa využila ekonomické krize k rozdělení soukromého sektoru ve prospěch státu. Pokud soukromé podniky nechtěly spolupracovat se státem a podporovat jej, byly zatíženy četnými omezeními, předpisy, audity a pokutami. Pokud se státem spolupracovaly, získaly tržní privilegia. Díky tomu se „*snížila schopnost nehojného soukromého sektoru dosahovat obrovských zisků a přeměřovat zdroje k politickým rivalům.*“¹²⁸ Vláda tak nepřímou omezila schopnost opozičních sil financovat svou aktivitu.¹²⁹

Režim a jeho loajální stoupenci dokázali čerpat z klientelismu a rozsáhlé korupce ve státě. O tom, že si byl Maduro vědom míry korupce ve státě a především v ropném sektoru svědčí fakt, že v roce 2017 nechal zatknout ředitele státní ropné společnosti PDSVA Eologia del Pinu a další manažery za korupci. Na konci roku 2018 nechal odvolat státního zástupce Manuela Galidnu, který otevřeně hovořil o existenci korupce ve státě. Byl nahrazen oddaným členem vládní strany Elvisem Amorosou, který je zapsán na sankčním seznamu Spojených států.

---

¹²⁶ CORRALES, Javier. The authoritarian resurgence: Autocratic legalism in Venezuela. S. 44 - 45

¹²⁷ CORRALES, Javier. AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism. S. 68

¹²⁸ Tamtéž. S. 70

¹²⁹ Tamtéž. S. 96 - 70

Jedním z důvodů proč Madurova vláda nereagovala žádnou ekonomickou reformou nebo politickými kroky, které by naznačovaly boj s korupcí byl fakt, že vládní strana a její stoupenci z korupce profitovali a režim díky ní dokázal odměňovat pro režimu důležité nestátní aktéry.¹³⁰ „Rozrostlý stát umožnil umístit mnoho spojenců do pozic, kde mohli zprostředkovávat smlouvy. Jak zaměstnanci, tak manažeři státních podniků se stali závislími a vděčnými vládnoucí straně, která měla na korupci svůj podíl.“¹³¹ Nástrojem odměňování se stal také trh s cizími měnami. Vlivem hyperinflace venezuelské měny bolívar začal být využíván americký dolar. Vláda nabízela dva různé směnné kurzy a „mimo zločin nebyl v Venezuele žádný byznys lukrativnější než spekulace na směnný rozdíl.“¹³² Přístup k výhodnému kurzu měla některá průmyslová odvětví, ale zejména lidé s dobrými vztahy s výkonnou mocí privilegovaní režimem.

K zajištění financování režimu jeho stoupců bylo klíčové nalezení alternativních zdrojů, které nahradily tržby z prodeje ropy. Ropný sektor byl zatížen výrazným poklesem cen na světovém trhu, ale také mezinárodními sankcemi.¹³³ Sankce zavedené Spojenými státy v roce 2015 za Obamovy administrativy adresovaly především vysoké představitele Madurova režimu. Sankce přitvrdil prezident Donald Trump, když bylo PDSVA od roku 2017 zakázán vstup na americký trh a od roku 2019 prodej venezuelské ropy jakékoli společnosti či jednotlivci spojenému se Spojenými státy.¹³⁴

Alternativními zdroji financí se stala těžba zlata a pašování drog. Za Madurovi vlády se tak Venezuela proměnila z petro-státu (*Petro state*) na narko-těžební stát (*Narco-mining state*). V případě pašování drog není problematický jejich objem, ale míra zapojení státu a armády do těchto aktivit. Drogové gangy sdílí zisky z pašování kokainu spolu s Madurovým režimem. Pod Madurovým prezidentstvím došlo k výrazné kriminalizaci státu, který toleruje a podílí se na kriminálních aktivitách na svém území.

---

¹³⁰ CORRALES, Javier. AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism. S. 68 - 69

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž. S. 69

¹³³ Téma sankcí a mezinárodního postavení Venezuely je velmi důležitým aspektem zkoumání současné Venezuely. Tato práce se však bude těmito tématy zabývat pouze okrajově, protože se primárně soustředí na vnitřní krize v institucionálním kontextu. S ohledem na zaměření a rozsah bakalářské práce tak těmto tématům nebude věnován takový prostor, jaký by si bezesporu zasloužila.

¹³⁴ ONER, Imdat. Nicolas Maduro: A populist without popularity. S. 15 - 16

Druhým velkým zdrojem financí je nelegální těžba zlata a dalších kovů a jejich následný prodej spřáteleným státům. Zlato míří zejména do Turecka, se kterým v roce 2017 Venezuela podepsala bilaterální dohodu zaměřenou primárně na export drahých kovů.¹³⁵

Nárůst nelegálních aktivit poskytl státu přístup k dolarům a umožnil nevládním aktérům přístup k ziskům, čímž nadále dokázal zajišťoval jejich loajalitu k režimu v prostředí hluboké ekonomické krize, která zemi sužovala. Jedním z aktérů, který čerpá z korupce, klientelismu a podílí se na kriminálních aktivitách je armáda – na její podpoře je totiž Madurův režim závislý.

4.4 Role armády a krize legitimacy

Jak bylo již zmíněno v kapitole věnující se demokratickému backslidingu za Hugo Cháveze, za jeho vlády došlo k rozšíření funkcí armády o civilní a politické funkce a proměně civilně-vojenských vztahů. K loajalitě armády vůči režimu přispěly čistky, které proběhly po pokusu o puč v roce 2002 a spolupráce s režimem Fidela Castra. Na základě bilaterálních dohod byla venezuelská zpravodajská služba vycvičena kubánskými vojenskými poradci, přičemž její hlavní funkcí je dohlížení na loajalitu uvnitř armády.

Nicolás Maduro nemohl po nástupu do funkce spoléhat na masovou podporu občanů jako Chávez a na místo toho svou podporu konsolidoval za pomoci armády a chavistických elit. Politoložka Margarita López Maya hovoří o neopatrimonialismu¹³⁶, kdy se „*okolo Madura sjednotil Chávezův blízký okruh, který mu umožnil vládnout spolu s rodinou, přáteli a armádou. Maduro odvozoval svou legitimitu od těchto domácích koalic spíše než z lidového hlasování.*“¹³⁷

Maduro pokračoval v rozšiřování funkcí armády, konkrétně došlo k rozšiřování funkcí pomocí tzv. sdružování funkcí (Function Fusion), které spočívá v udělování stávajícím institucím funkce, které vykonávaly jiné instituce nebo aktéři.¹³⁸

---

¹³⁵ ONER, Imdat. Nicolas Maduro: A populist without popularity. S. 15 - 18

¹³⁶ LÓPEZ MAYA, Margarita. Venezuela: Desde la Democracia Representativa al Régimen Sultánico de Nicolás Maduro. S. 189

¹³⁷ ONER, Imdat. Nicolas Maduro: A populist without popularity. S. 9

¹³⁸ CORRALES, Javier. AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism. S. 151 - 152

Uvnitř armády byly vytvořeny čtyři skupiny, které získaly nové funkce, přičemž každá z nich měla svůj vlastní zájem na podpoře Madura a jeho režimu.¹³⁹ První skupinu tvoří vojenští politici, kteří jsou jak členy kabinetu, tak zastávají funkce guvernérů. Tito vojenští politici jsou členy vládní strany a stále patří mezi aktivní členy armády nebo jsou ve výslužbě, zastávají tak civilní funkce aniž by odešli z armádních řad. Druhou skupinou jsou generálové v čele nejméně 60 státních podniků včetně ropné společnosti PDVSA.¹⁴⁰ Jedná se o podniky, které působí v bankovníctví, stavebnictví, dopravě, ale také distribuci potravin a pitné vody.¹⁴¹

Mezi řadovými vojáky vytvořil dvě skupiny, které se mohou soustředit na ziskovou činnost. Jedna soustředící se na legální obchodní aktivity a druhá, která k legální činnosti provozuje také nelegální aktivity. Od roku 2013 došlo k vytvoření čtrnácti podniků, které armáda vlastní přímo (na rozdíl od státem vlastněných civilních firem, které spravují vojenští důstojníci). Vojáci jsou také podporováni v zakládání vlastních firem, které mohou obchodovat se státem. Nelegální činnost zahrnuje pašování zboží a drog ze sousedních států a jejich následný prodej na černém trhu, ale také kontrolu nad zlatými doly.¹⁴² „*I když někteří analytici považují obvinění USA týkající se nelegálních aktivit venezuelské armády za přehnaná, jen málo odborníků popírá, že armáda se do těchto činností zapojuje, nebo že se na nich důstojníci podílejí bez obav z trestu.*“¹⁴³

Důležitou roli v udržení armády na straně režimu má také přítomnost kubánských vojenských zpravodajů ve venezuelské armádě. Členové kubánských bezpečnostních sil od Chávezovy vlády trénují vládní jednotky známá jako Generální ředitelství vojenské kontrarozvědky (*Dirección General de Contrainteligencia Militar*), která špehuje v armádních řadách. Jen v průběhu první poloviny roku 2019 došlo k uvěznění 217 aktivních, ale i penzionovaných důstojníků. Většina z nich byla uvězněna bez řádného soudu.¹⁴⁴

---

¹³⁹ CORRALES, Javier. *Authoritarian Survival: Why Maduro Hasn't Fallen*. S. 43

¹⁴⁰ PDVSA navíc spadá pod Ministerstvo lidové moci pro ropu (Ministerio del Poder Popular de Petróleo) v jehož čele je od března 2023 vojenský důstojník a politik Pedro Rafael Tellechea Ruiz.

¹⁴¹ CORRALES, Javier. *Authoritarian Survival: Why Maduro Hasn't Fallen*. S. 43

¹⁴² Tamtéž. S. 43 - 44

¹⁴³ Tamtéž. S. 44

¹⁴⁴ Tamtéž. S. 42

Lojalita armády Madurově režimu se projevila opakovaně. Poprvé během potlačování protestů v roce 2014. Během první poloviny roku bylo potlačeno 34% konaných protestů, ačkoli 93 % z nich byly nenásilné. Represe si vyžádala 43 mrtvých.¹⁴⁵ K ještě většímu užití represí došlo v roce 2017, když vypukly protesty proti krokům omezující opozici kontrolovanou legislativu skrze nově svolané Ústavodárné shromáždění. Jejich potlačení vedlo mezi 4. dubnem a 13. srpem ke smrti 163 lidí, 101 z nich zemřelo přímo během protestů. Režim na protesty reagoval také 5 400 arbitrárních zatčeními a držel v zajetí 620 politických vězňů. Civilisté byly odsuzováni vojenským, nikoli civilním soudem, jehož členy jsou aktivní vojáci loajální režimu.¹⁴⁶

Dalším momentem, kdy armáda projevila svou lojalitu bylo během pokusu o sesazení Madura na konci dubna 2019. Opoziční Prozatímní prezident Juan Guaidó se nesoustředil pouze na organizování protivládních protestů a hledání mezinárodní podpory, ale také se v rámci Operace svoboda (*Operación Libertad*) opozice pokusila odstranit prezidenta Madura. Na stranu povstání se přidalo několik desítek vojáků, ale opozice nedokázala na svou stranu získat členy armádního vedení - ti zůstali loajální režimu.¹⁴⁷

Při represích proti civilistům a opozici režim nespolehal pouze na armádu, ale také na polovojenské skupiny - Colectivos. Jedná se o síť civilních skupin, kterým byly v rámci strategie „*slučování funkcí*“ uděleny funkce tradičně vyhrazené represivním složkám. Tvoří režimní milice, které jsou vládou placeny za terorizování oponentů a k potlačování protestů. Skupiny tvoří členové PSUV, placení civilisté, ale také delikventi a bývalí vězni. Působí na celém území Venezuely, ale zejména v městských chudinských čtvrtí. Colectivos umožňují vykonávat režimu represe bez užití uniformovaných jednotek. Zároveň je u nich vzhledem k jejich organizaci do menších na sobě nezávislých skupin menší pravděpodobnost, že by byli schopni se chopit moci převratem jako armáda. Režim na oplátku nesankcionuje kriminální aktivity jednotlivých Colectivos, které zahrnují ozbrojená přepadení a pašování drog.¹⁴⁸

---

¹⁴⁵ Venezuela 2014: Protestas y Derechos Humanos. Informe Febrero-Mayo 2014. Dostupné z: <https://www.civilisac.org/informes/provea-protestas-y-derechos-humanos-informe-febrero-mayo-2014>.

¹⁴⁶ CORRALES, Javier. AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism. S. 112

¹⁴⁷ ONER, Imdat. Nicolas Maduro: A populist without popularity. S. 10; CORRALES, Javier. Authoritarian Survival: Why Maduro Hasn't Fallen. S. 42

¹⁴⁸ CORRALES, Javier. Authoritarian Survival: Why Maduro Hasn't Fallen. S. 44 - 45

Režim při potlačování protestů použil kromě násilné represe také široké zavádění cenzury. V roce 2017 vláda najala Čínskou telekomunikační společnost (ZTE), která vytvořila systém národní identifikační karty (*Carnet de la Patria*), která sleduje sociální a politické chování jejích držitelů. Kdokoli, kdo žádá o potravinovou pomoc, přiděly benzínu či si vybírá svou penzi se musí prokázat touto kartou. Režim k podpoře žádostí o kartu nabízí i hotovost. Celkově pak režim využívá ekonomických a humanitárních problémů ke sledování svých vlastních občanů. Během prvního roku od zavedení získalo kartu 18 miliónů občanů.¹⁴⁹

Maduro se v prezidentském křesle musel vypořádat s krizí legitimacy dané jak nízkou volební podporou, tak chybějící popularitou mezi občany, které se těšil Hugo Chávez. Jeho režim začal čerpat legitimitu z neopatrimoniálních vztahů s chavistickými elitami, podpory armády a *Colectivos*. K zajištění loajality těchto skupin využil široké sítě klientelistických vazeb a především pak zajistil přístup k alternativním zdrojům financí, ze kterých mohly tyto skupiny čerpat, ačkoli se země nachází v těžké ekonomické situaci.

Rozšířil funkce armády o civilní a ekonomické aktivity a využil vojenské kontrarozvědky k trestání neloajality ve vojenských řadách. Represivní složky podpořené *Colectivos* byly použity k represii protestujících a opozice, čímž znemožnily efektivní odpor proti jeho režimu.

---

¹⁴⁹ BERWICK, Angus. Special Report: How ZTE helps Venezuela create China-style social control

4.5 Prezidentské volby 2024

Předtím, než práce přejde ke svému závěru a ke zhodnocení proměny venezuelského režimu za vlády Nicoláse Madura, je nutné se zaměřit také na nejdůležitější politickou událost roku 2024 - na prezidentské volby, které se konají 28. července.¹⁵⁰

Prezidentským volbám předcházelo vyjednávání Madurova režimu a opozice sjednocené do Jednotné demokratické platformy (*Plataforma Unitaria Democrática* - PUD).¹⁵¹ K jednání představitelé režimu zasedli především z důvodu tvrdých ekonomických sankcí. Cílem jednání bylo zajištění svobodnějšího a spravedlivějšího volebního procesu, který má probíhat pod mezinárodním dohledem. Klíčovým bodem jednání bylo uzavření tzv. Barbadoských dohod¹⁵² v říjnu 2023.

V rámci těchto dohod se prezident Maduro a opozice reprezentovaná PU dohodli na krocích směřujících k monitoringu volebního procesu. Madurův režim se také zavázal k tomu, že bude ctít právo politických stran vybrat si své kandidáty.¹⁵³ Spojené státy na oplátku přislíbily dočasné zrušení některých sankcí.¹⁵⁴ Pokud by USA, Evropská unie a většina vlád Latinské Ameriky uznaly výsledky voleb, znamenalo by to konec strategie „maximálního tlaku“, kterou Spojené státy zahájily v roce 2019 s cílem svrhnout Madurův režim. Tento přístup ještě více zhoršil ekonomickou a humanitární krizi a vyvolal migrační exodus.¹⁵⁵

Přestože byly podepsány dohody, které směřují ke konání svobodných a spravedlivých prezidentských voleb, následné kroky Madurova režimu nenaznačují, že by byl prezident ochotný předat moc v procesu povolebního přechodu a že volby budou skutečně svobodné a spravedlivé.

---

¹⁵⁰ Volby se konají těsně před odevzdáním této práce. V této části se tak práce věnuje především událostem a vyjednávání, které předcházely volebnímu dni. Ačkoli byl vyhlášen výsledek voleb CNE tato práce nemůže zohlednit další povolební události, které budou s velkou pravděpodobností velmi dramatické.

¹⁵¹ PU je politickou aliancí občanské společnosti, odborů, některých vojáků ve výslužbě a opozičních poslanců v Národním shromáždění v období 2016 – 2021. Aliance vznikla 21. dubna 2021 a navázala na volební koalici MUD. Vedoucí silou aliance je María Corina Machado.

¹⁵² Jednání v Barbadosu předcházely dva roky vyjednávání za zprostředkování Norska a Mexika

¹⁵³ Venezuela: Repression Mars Key Upcoming Election: International Action Needed to Protect Right to Vote. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2024/07/25/venezuela-repression-mars-key-upcoming-election>.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ CRISIS GROUP. Barbados Deal Sets Venezuela on a Rocky Path to Competitive Polls.

Hlavní kandidátka opozice María Corina Machado, která vyhrála stranické primárky s 92 % hlasů a získala širokou podporu napříč Venezuelou, byla z voleb vyloučena poté, co soud (TSJ) potvrdil rozhodnutí úřadu generálního kontrolora (*Contraloría General de la República*) o jejím zákazu kandidovat a vykonávat veřejné funkce. Stejně tak byla znemožněna kandidatura Henriquemu Caprilesovi.

Jako náhradní kandidátka byla vybrána profesorka Corina Yoris Villasana, která se však nemohla do voleb zaregistrovat. Jednotnou platformu (PUD), tak ve volbách reprezentuje bývalý akademik a diplomat Edmundo González Urrutia. Ten byl jako kandidát do voleb potvrzen CNE 26. března 2024. Spojené státy na Madurovy kroky reagovaly opětovným zavedením některých sankcí v lednu a dubnu 2024.¹⁵⁶

Režim také sáhl po represích vůči příznivcům opozice a členům týmu Maríi Machado, která nadále zůstává vedoucí silou opozice.¹⁵⁷ Právní skupina Foro Penal oznámila, že „v roce 2024 bylo zatčeno 114 občanů v politicky motivovaných případech, přičemž 102 z nich je spojeno s Machado nebo Gonzálem Urrutiou, 77 zatčení proběhlo po začátku politické kampaně 4. července 2024.“¹⁵⁸

Před volbami došlo také k zavedení volebních nesrovnalostí, které se týkají registrace voličů a to zejména těch, kteří z Venezuely emigrovali. Registrace k volbám nebyla umožněna 4,5 milionu Venezuelanům žijícím mimo území státu, což je téměř 20 % národního seznamu voličů. K volebním urnám tak může jít pouze 69 000 občanů, kteří opustili zemi. Další nesrovnalosti se týkají manipulací s volebními místnostmi. Došlo k přejmenování více než 6 000 škol za účelem vytvoření zmatků ohledně volebních míst. Madurovi loajální volební rada (CNE) také snížila počet volebních středisek v zemi o více než 15 000 a navíc existuje více než 2 000 volebních místností, které jsou lokalizovány v těžko dostupných oblastech země.¹⁵⁹

---

¹⁵⁶ Venezuela: Repression Mars Key Upcoming Election: International Action Needed to Protect Right to Vote. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2024/07/25/venezuela-repression-mars-key-upcoming-election>.

¹⁵⁷ POZZEBON, Stefano. Why a fair election in Venezuela could change the fate of millions of migrants – and Joe Biden.

¹⁵⁸ Venezuela: Repression Mars Key Upcoming Election: International Action Needed to Protect Right to Vote. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2024/07/25/venezuela-repression-mars-key-upcoming-election>.

¹⁵⁹ Tamtéž.

Kroky podniknuté Madurovým režimem prostřednictvím institucí TSJ a CNE nenaznačují, že by měly být volby na konci července 2024 skutečně svobodné a spravedlivé a konaly se v souladu s uzavřenými dohodami.

V pondělí 29. července šéf Národní volební rady Elvis Amoroso uvedl, že „*po sečtení 80 % všech hlasovacích lístků má Nicolás Maduro 51 % hlasů, ve srovnání s Edmundo Gonzálezem, který získal 44 % hlasů.*“¹⁶⁰ Venezuelská opozice oznámila, že volby byly podvodné a že hlasování zpochybní.

---

¹⁶⁰ BUSCHSCHLÜTER, Vanessa. Venezuela's Maduro declared winner in disputed vote.

5. Závěr

Cílem této práce bylo zodpovědět otázku, jak se Nicolási Madurovi podařilo překonat jednotlivé krize, kterým jeho režim čelil, jakými způsoby se udržel u moci a k jaké došlo proměně režimu za jeho vlády. K zodpovězení těchto otázek bylo nezbytné nejprve analyzovat éru vlády Hugo Cháveze. Tento přístup byl zvolen nejen proto, že Maduro byl vybraným nástupcem pověřeným pokračováním v jeho politickém projektu, ale také kvůli hlavnímu argumentu práce. Tím je tvrzení, že Madurův režim dokázal čelit jednotlivým krizím díky zděděnému institucionálnímu rezervoáru, který zahrnoval kontrolu nad soudy, volebními autoritami a represivním aparátem. Chávezův režim získal tuto kontrolu díky používání autoritářských praktik, které rozvinul prostřednictvím autoritářského legalismu na pozadí demokratického backslidingu.

Hugo Chávez dovedl proces eroze demokracie za své vlády do fáze přeměny demokratického režimu v kompetitivní autoritářství. Během jeho prvního funkčního období (1999 – 2006) byl režim neliberální, ale stále demokratický. K proměně v kompetitivní autoritářství došlo během jeho druhé vlády (2006 – 2012). Hlavním momentem zlomu bylo Chávezovo odmítnutí podvolit se vůli většiny vyjádřené v referendu v roce 2007, kdy bylo odmítnuto zrušení omezení funkčního období prezidenta. Ve Venezuele se stále konaly soutěživé volby, ale na velmi nerovném hracím poli zatíženém volebními nesrovnalostmi a nerespektováním práv opozice. Chávez také umožnil armádě vstup do politiky a vytvářel v ní loajální elity stejně jako ve státní správě a klíčových státních podnicích.

Nicolás Maduro nastoupil do prezidentské funkce v prostředí kompetitivního autoritářství, ve kterém mohla opozice bojovat o moc v soutěživých volbách, ale ty se odehrávaly na nerovném hracím poli. Jeho režim zdědil institucionální rezervoár, který zahrnoval silně prezidentskou ústavu, nástroje autokratického legalismu, volební nesrovnalosti, síť klientelistických vazeb, oslabená nezávislá média a kontrolu nad složkami represivního aparátu. Jeho režim ale čelil řadě krizí, které měly potenciál výrazně oslabit jeho režim či dokonce vést k jeho úplnému pádu. Díky tomu, že měl tyto nástroje, dokázal na krize reagovat autoritářským způsobem a udržet se u moci.

Madurův režim čelil od svého počátku krizi poklesu volební kompetitivnosti vládní strany a vzestupu opozice. Ta dokázala ve sjednocené koalici MUD v roce 2015 získat kontrolu nad legislativním orgánem a v roce 2019 jmenovat prozatímního prezidenta Juan Guaidó, který získal značnou mezinárodní podporu. Opozice, která dokázala v prostředí kompetitivního autoritářství vyhrát volby, ale nedokázala sesadit prezidenta Madura a nastartovat proces změn. Režim využil kooptovaného soudu ke zrušení přijaté legislativy a nově svolaného Ústavodárného shromáždění k obcházení legislativních pravomocí Národního shromáždění. Madurův režim využil autokratického legalismu přímo proti státní instituci, kterou v letech 2015 – 2020 neovládal.

Pro zajištění volebních vítězství režim využil kontrolu nad volebními orgány a skrze ně zrušil konání odvolacího referenda v roce 2017. Zaváděl rozsáhlé volební nerovnosti, které se týkaly všech konaných voleb, manipuloval s volbami v případě svolání Ústavodárného shromáždění bez schválení referendem. Skrze kontrolu nad Nejvyšším soudním dvorem a volební radou režim běžně diskvalifikoval z volební soutěže politické strany a kandidáty. V roce 2018 nemohl kandidovat například výrazný opoziční politik Leopoldo López a do prezidenstkých voleb 2024 se nemohly postavit tři opoziční kandidáti Jednotné platformy - Mariá Corina Machado, Henrique Capriles a Corina Yoris Villasana.

Další krizí, se kterou se režim potýkal, byla hluboká ekonomická krize doprovázená hlubokým propadem cen ropy, hyperinflací a nedostatkem základních surovin. Režim dokázal i na pozadí takto rozsáhlé ekonomické krize najít způsoby, jak odměňovat své stoupence a financovat síť klientelistických vazeb a armádu. Byl využit trh s cizími měnami a lidé a společnosti privilegování režimem měli přístup k výhodnému směnnému kurzu dolaru. Dalším zdrojem financí se stala těžba zlata a podílení se na pašování drog.

Prezident Nicolás Maduro čelil také krizi legitimacy z důvodu poklesu volební kompetitivnosti, velmi nízké podpory obyvatelstva a z důvodu, že byl zvolen v neférových volbách. Venezuelané se v letech 2014 a 2017 účastnili rozsáhlých pouličních protestů, které byly potlačeny armádou a polovojskými skupinami Colectivos.

Režim se stal mnohem více závislým na podpoře armády než za vlády Hugo Cháveze. K zajištění loajality byli její členové dosazováni do civilních funkcí a do vedení státních podniků a bylo jim umožněno vykonávat legální i nelegální ekonomické aktivity. Někteří vojáci se tak podílí na pašování drog a dalšího zboží a kontrolují některé zlaté doly.

Nicolás Maduro se dokázal udržet u moci díky kontrole nad soudy, volebními institucemi a represivními složkami. Tuto kontrolu navíc podpořila činnost Colectivos a přítomnost kubánských vojenských zpravodajů. Na pozadí jednotlivých reakcí režimu na krize došlo za jeho vlády k další proměně režimu z kompetitivního autoritářství v plně autoritářský režim (*Full fledge authoritarianism*).

Práce pro zhodnocení proměn režimu používá teorii a kritéria stanovená politology Levitským a Wayem. Podle autorů se o autoritářský režim jedná pokud se vícestrannické soutěživé volby nekonají, a nebo pokud je přítomen alespoň jeden z těchto ukazatelů: 1) opoziční strany a kandidáti jsou běžně vylučováni z účinné volební soutěže; 2) dochází k rozsáhlému falšování volebních výsledků; 3) represe režimu jsou natolik silné, že občanské a opoziční skupiny nemohou působit ve veřejné sféře.

V Madurově Venezuele se i nadále konají volby, ale opoziční kandidáti a strany jsou vylučováni z účinné volební soutěže, jak v legislativních, tak prezidentských volbách. K vyloučení opozičních prezidentských kandidátů došlo, jak v roce 2018, tak především v aktuálních prezidentských volbách v roce 2024. Volby konané ve Venezuele jsou zatížené volebními manipulacemi a nejsou spravedlivé a soutěživé. Z akademického pohledu bude velmi zajímavé sledovat následující dny a měsíce po červencových prezidentských volbách, ve kterých režimem ovládaná CNE oznámila, že Nicolás Maduro zvítězil, navzdory volebním průzkumům a tvrzením opozice, že vítězem hlasování je opoziční kandidát González.

Míra represí vůči obyvatelstvu se ukázala při potlačování protestů v roce 2014 a 2017, ale také při zatýkání opozičních politiků a občanů, kteří s nimi spolupracují či se podílí na jejich kampani. Madurův režim tak od roku 2015, kdy ztratil kontrolu nad legislativním orgánem a obcházel jeho pravomoci skrze jiné instituce, splňuje kritéria pro zařazení do kategorie plně autoritářského režimu.

Pojem autoritářství a stanovená kritéria sice nedokáží plně postihnout širokou politickou realitu ve Venezuele, ale pojem je nejvhodnějším politologickým termínem, kterým můžeme charakterizovat režim za vlády Nicoláse Madura a rozlišit proměny a rozdíly v režimní typologii a dynamice za vlády Cháveze a Madura.

Nicolás Maduro neproměnil režim v autoritářství budováním nových institucí, ale naopak ničením a změnou funkcí stávajících institucí. Další klíčovou otázkou ale zůstává, do jaké míry je autoritářský režim konsolidován a jaké možné změny nastanou po červencových prezidentských volbách. Další oblastí, která by mohla lépe přiblížit dynamiku Madurova režimu, je zkoumání civilně-vojenských vztahů. Levitsky a Way definují kompetitivní autoritářství jako civilní režim. V případě kritérií stanovených pro plné autoritářství věnují pozornost především represím režimu vůči opozici a občanům, nikoli roli armády v režimu. Armáda je v regionu Latinské Ameriky důležitým aktérem. Jak bylo ukázáno Chávez i Maduro zásadně proměnili funkce armády ve státě přidělováním ekonomických i politických funkcí. Režim Nicoláse Madura se silně spoléhá na podporu armády a její loajalitu si zajišťuje různými způsoby. Postoj armády k výsledku prezidentských voleb v roce 2024 bude klíčový pro další přežití režimu. Těmto otázkám a dalším otázkám týkající se Venezuely, které nebyly z různých důvodů součástí této práce, se budu nadále věnovat ve své další akademické práci.

Bibliografie

Knihy a odborné články

BENNAIM, Amid. The Death of the Autonomous Venezuelan Judiciary. University of Miami Inter-American Law Review [online]. 2020, 51(2) [cit. 2024-07-01]. Dostupné z: <https://repository.law.miami.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2593&context=umialr>

BERMEO, Nancy. On Democratic Backsliding. Journal of Democracy [online]. 2016, 27(1), 5-19 [cit. 2024-07-07]. Dostupné z: <https://journalofdemocracy.org/articles/on-democratic-backsliding/>

BÍLEK, Jaroslav a Barbora VALIŠKOVÁ. Venezuela under Maduro: A Different Kind of Hybrid Regime. Czech Journal of Political Science [online]. 2020, 1, 3-20 [cit. 2024-07-01]. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.5817/PC2020-1-3](https://doi.org/10.5817/PC2020-1-3)

BÍLEK, Jaroslav. Hybridní režimy jako svébytná kategorie politických režimů: Komparace vybraných přístupů. Středoevropské politické studie [online]. 2015, XVII(2), 212-233 [cit. 2024-07-04]. Dostupné z: DOI: 10.5817/CEPSR.2015.2.212

BREWER-CARÍAS, Allan R. Transition from Democracy to Tyranny through the Fraudulent Use of Democratic Institutions: The Case of Venezuela. Clough Center for the Study of Constitutional Democracy [online]. Boston, 2018, , 2-16 [cit. 2024-07-10]. Dostupné z: <https://allanbrewercarias.com/wp-content/uploads/2018/09/1218.-Brewer.-conf.-Transiction-Democracy-to-Tyranny.-B.C.-2018.pdf>

BULL, Benedicte a Antulio ROSALES. The crisis in Venezuela: Drivers, transitions, and pathways. European Review of Latin American and Caribbean Studies / Revista Europea de Estudios Latinoamericanos y del Caribe [online]. 2020, (109), 1-20 [cit. 2024-07-01]. Dostupné z: [doi:10.32992/erlacs.10587](https://doi.org/10.32992/erlacs.10587)

CAROTHERS, Thomas. The End of the Transition Paradigm. Journal of Democracy [online]. 2002, 13(1) [cit. 2024-07-06].

CORRALES, Javier a Michael PENFOLD. Venezuela: Crowding out the Opposition. Journal of Democracy [online]. 2007, 18(2) [cit. 2024-07-01]. Dostupné z: <https://jcorrales.people.amherst.edu/documents/Corrales%20Penfold%20JOD%20April%202007%20pp%2099-113.pdf>

CORRALES, Javier. ¿Cómo explicar la crisis económica en Venezuela? *Tribuna: Revista de Asuntos Públicos* [online]. 2017, (14), 30-34 [cit. 2024-07-17]. Dostupné z: <https://www.amherst.edu/system/files/media/Como%2520explicar%2520la%2520crisis%2520Venezuela%25202017%2520Tribuna.pdf>

CORRALES, Javier. Authoritarian Survival: Why Maduro Hasn't Fallen. *Journal of Democracy* [online]. 2020, 31(3), 39-53 [cit. 2024-07-01]. Dostupné z: <https://www.journalofdemocracy.org/articles/authoritarian-survival-why-maduro-hasnt-fallen/>

CORRALES, Javier. Democratic backsliding through electoral irregularities: The case of Venezuela. *European Review of Latin American and Caribbean Studies / Revista Europea de Estudios Latinoamericanos y del Caribe* [online]. (109), 41-65 [cit. 2024-07-10]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26936902>

CORRALES, Javier. The authoritarian resurgence: Autocratic legalism in Venezuela. *Journal of Democracy* [online]. 2015, 26(2), 37-51 [cit. 2024-07-01]. Dostupné z: <https://www.journalofdemocracy.org/wp-content/uploads/2015/04/Corrales-26-2.pdf>

CORRALES, Javier. Venezuela's Autocratization, 1999-2021: Variations in Temporalities, Party Systems, and Institutional Controls. In: FUNG, Archon, David MOSS a Odd Arne WESTAD. *When Democracy Breaks: Studies in Democratic Erosion and Collapse, From Ancient Athens to the Present Day*. Oxford University Press, 2024, Chapter 12. ISBN 9780197760796.

CORRALES, Javier. *AUTOCRACY RISING: How Venezuela transitioned to authoritarianism*. Brookings Institution Press, 2023. ISBN 978-0-8157-3807-7.

DELFINO, Gustavo a Guillermo SALAS. Analysis of the 2004 Venezuela Referendum: The Official Results Versus the Petition Signatures. *Statistical Science* [online]. 2011, 26(4), 479 - 501 [cit. 2024-07-29]. Dostupné z: doi:10.1214/08-STS263

DIAMOND, Larry. Elections Without Democracy: Thinking About Hybrid Regimes. *Journal of Democracy* [online]. Johns Hopkins University Press, 2002, 13(2), 21-35 [cit. 2024-07-04]. Dostupné z: doi:10.1353/jod.2002.0025

DRAHOKOUPIL, Štěpán. Labyrintem hybridních režimů: přístupy, kategorie a typologie. *Czech Political Science Review* [online]. 2014, 1(3), 3-26 [cit. 2024-07-13].

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra, Radek BUBEN a Jan NĚMEC. ¡Que el pueblo mande!: levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-091-9.

FORRÓ, Tomáš. *Zlatá horečka: Venezuela a pád civilizace*. Přeložil Ondřej MRÁZEK. V Praze: Paseka, 2023. ISBN 978-80-7637-332-7.

FREISLER, Eduard. *Venezuela: rozklad ráje*. Praha: N media, 2022. Edice N. ISBN 978-80-88433-11-8.

GRUPO DE TRABAJO DEL AEI SOBRE EL CRIMEN ORGANIZADO TRANSNACIONAL EN LAS AMÉRICAS. Venezuela: Un Estado destruido por el crimen y la corrupción. *ATACANDO EL CRIMEN ORGANIZADO TRANSNACIONAL EN LAS AMÉRICAS* [online]. American Enterprise Institute, 2017, , 19-26 [cit. 2024-07-17]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/resrep03289.6>

HIDALGO, Manuel. Hugo Chávez's "Petro-socialism." *Journal of Democracy* [online]. 2009, 20(2), 78-92 [cit. 2024-07-12]. ISSN 1045-5736. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1353/jod.0.0073>.

HOWARD, Marc Morjé a Philip G. ROESSLER. Liberalizing Electoral Outcomes in Competitive Authoritarian Regimes. *Journal of Political Science* [online]. Midwest Political Science Association, 2006, 50(2), 365-381 [cit. 2024-07-27]. Dostupné z: <https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/pdf/3694278.pdf>

HUNTINGTON, Samuel P. Democracy's Third Wave. *Journal of Democracy* [online]. 1991, 2(2), 12 - 34 [cit. 2024-07-06]. Dostupné z: <https://www.ned.org/docs/Samuel-P-Huntington-Democracy-Third-Wave.pdf>

CHESA, Marta, Marta HARNECKER a Chesa BOUDIN. Understanding the Venezuelan Revolution: Hugo Chavez Talks to Marta Harnecker. Monthly Review Press, 2005, 232 s.

KARL, Terry Lynn. The Hybrid regimes of Central America. *Journal of Democracy* [online]. 1995, 6(3), 72-86 [cit. 2024-07-06]. Dostupné z: <https://www.journalofdemocracy.org/articles/the-hybrid-regimes-of-central-america/>

LAPPER, Richard. Venezuela and the Rise of Chavez: A Background Discussion Paper. Council on Foreign Relations [online]. 2005, 22. 11. 2005 [cit. 2024-07-12]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/backgrounder/venezuela-and-rise-chavez-background-discussion-paper#chapter-title-0-2>

- LEVITSKY, Steven a James LOXTON. Populism and competitive authoritarianism in the Andes. *Democratization* [online]. 2013, 20(1), 107-136 [cit. 2024-07-14]. ISSN 1351-0347. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1080/13510347.2013.738864>
- LEVITSKY, Steven a Lucan WAY. The New Competitive Authoritarianism. *Journal of Democracy* [online]. 2020, 31(1), 51-65 [cit. 2024-07-14].
- LINZ, Juan a Alfred STEPAN. Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe. The Johns Hopkins University Press, 1996. ISBN 0-8018-5157-2.
- LÓPEZ MAYA, Margarita. La crisis del chavismo en la Venezuela actual. *Estudios Latinoamericanos* [online]. 2016, (38), 159 - 185 [cit. 2024-07-09]. Dostupné z: doi:10.22201/cela.24484946e.2016.38.57462
- LÓPEZ MAYA, Margarita. Venezuela: Desde la Democracia Representativa al Régimen Sultánico de Nicolás Maduro. *Giros Políticos y desafíos democráticos en América Latina: enfoques de casos nacionales y perspectivas de análisis* [online]. 2020, , 181-198 [cit. 2024-07-17]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv1gm02pn.11>
- LÓPEZ MAYA, Margarita. Venezuela: The Political Crisis of Post-Chavismo. *Social Justice* [online]. 2013, 40(4), 68-87 [cit. 2024-07-17]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24361611>
- LÓPEZ MAYA, Margarita. El ocaso del chavismo: Venezuela 2005–2015. Editorial Alfa, 2016. ISBN 9788417014254.
- LUST, Ellen a David WALDNER. Unwelcome Change: Understanding, Evaluating, and Extending Theories of Democratic Backsliding. US Agency for International Development [online]. 2015, 11 [cit. 2024-07-07].
- MAINWARING, Scott. From Representative Democracy to Participatory Competitive Authoritarianism: Hugo Chávez and Venezuelan Politics. *Perspectives on Politics* [online]. 2012, 10(4), 955 - 967 [cit. 2024-07-14]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1017/S1537592712002629>
- MARSTEINTREDET, Leiv. With the cards stacked against you: Challenges to a negotiated transition to democracy in Venezuela. *European Review of Latin American and Caribbean Studies / Revista Europea de Estudios Latinoamericanos y del Caribe* [online]. 2020, (109), 87-106 [cit. 2024-07-14]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26936904>

MAYA, Margarita López. Venezuela: The political crisis of post-chavismo. *Social Justice* [online]. 2013, 40(4), 68-87 [cit. 2024-07-01]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24361611>

ONER, Imdat. Nicolas Maduro: A populist without popularity. *European Center for Populism Studies (ECPS)* [online]. 2021, 2. února 2021 [cit. 2024-07-01]. Dostupné z: <https://www.populismstudies.org/nicolas-maduro-a-populist-without-popularity/>

PAREJA, Francisco Alfaro. The Illiberal Experience in Venezuela: The Transition from Representative Democracy to Authoritarianism. *The Journal of Illiberalism Studies* [online]. 2023, 3(2), 65-85 [cit. 2024-07-10]. Dostupné z: doi:DOI: 10.53483/XCMU3556

PÉREZ, Ana. Backsliding on Good Governance: the Venezuelan case. *European Research Centre for Anti-Corruption and State-Building Hertie School of Governance: ERCAS WORKING PAPERS COLLECTION: Working Paper No. 65* [online]. Berlín, 2020 [cit. 2024-07-01]. Dostupné z: <https://www.againstcorruption.eu/wp-content/uploads/2021/02/ERCAS-Working-Paper-n.-65-Venezuela-Ana-C.-Perez.pdf>

PÉREZ-LIÑÁN, Aníbal a Eduardo Pagés JIMÉNEZ. Democratic Backsliding and Authoritarian Resurgence in Latin America: Summary of Findings from an Expert Roundtable [online]. NORC at the University of Chicago and Kellogg Institute for International Studies at the University of Notre Dame, 2022, , 2- 10 [cit. 2024-07-04]. Dostupné z: <https://www.norc.org/content/dam/norc-org/documents/standard-projects-pdf/Democratic%20Backsliding%20Panel%20-%20Brief%20-%20English.pdf>

POSADO, Thomas. From Chávez to Maduro: From delegative Democracy to De-Democratization. In: DIECKHOFF, Alain, Christophe JAFFRELOT a Elise MASSICARD. *Contemporary Populists in Power*. Paříž: Palgrave Macmillan, 2022, s. 75-93. ISBN 978-3-030-84078-5.

RAMIRO, Orias A. Transition of the Venezuelan Justice System: Points to Consider in Democratic Re-Institutionalization. *DPLF: Due Process of the Law Foundation*. , 3-17.

SAN MIGUEL, Rocío. LA FUERZA ARMADA NACIONAL “BOLIVARIANA” Estructura de funcionamiento actual. *Asociación Civil Control Ciudadano* [online]. Caracas, 2016, , 2-30 [cit. 2024-07-12]. Dostupné z: <https://controlciudadano.org/web/wp-content/uploads/1-Estructura-FANB-definitivo-CASO-1V.pdf>

SCHEPPELE, Kim Lane. Autocratic Legalism. *The University of Chicago Law Review* [online]. 2018, 85(2), 545-584 [cit. 2024-07-08]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26455917>

Internetové zdroje

(ICJ) THE INTERNATIONAL COMMISSION OF JURISTS. Strengthening the Rule of Law in Venezuela. *Internacional Commission of Jurist* [online]. 2014, , 5-53 [cit. 2024-07-17]. Dostupné z: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/11/Venezuela-Strengthening-the-RoL-Publications-Reports-2014-Eng.pdf>

BARTOŠ, Dalibor. Cesta Hugo Cháveze k moci. Asociace pro mezinárodní otázky [online]. 2007 [cit. 2024-07-10]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/cesta-hugo-chaveze-k-moci/>

BERG, Ryan C. a Alexandra WINKLER. A Second Independence Day? Scenarios for Venezuela's July 28 Election. *CSIS* [online]. 2024, 10. 7. 2024 [cit. 2024-07-18]. Dostupné z: <https://www.csis.org/>

BERWICK, Angus. Imported repression: How Cuba taught Venezuela to quash military dissent. *Reuters Investigates* [online]. 2019, 22. 8. 2019 [cit. 2024-07-14]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/investigates/special-report/venezuela-cuba-military/>

BERWICK, Angus. Special Report: How ZTE helps Venezuela create China-style social control. *Reuters* [online]. 2018, 14. 11. 2018 [cit. 2024-07-17]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/technology/special-report-how-zte-helps-venezuela-create-china-style-social-control-idUSKCN1NJ1ZY/>

CRISIS GROUP LATIN AMERICA BRIEFING N°39. 16. 9. 2019. Venezuela's Military Enigma. *International Crisis Group* [online]. 2019 [cit. 2024-07-12]. Dostupné z: <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/venezuela/039-venezuelas-military-enigma>

CRISIS GROUP. Barbados Deal Sets Venezuela on a Rocky Path to Competitive Polls. *International Crisis Group* [online]. 2023, 20.9.2023 [cit. 2024-07-18]. Dostupné z: <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/venezuela/barbados-deal-sets-venezuela-rocky-path-competitive-polls>

DE SA E SILVA, Fabio. Autocratic Legalism 2.0. *Blog IACL-AIDC* [online]. 2023, 15. června 2023 [cit. 2024-07-08]. Dostupné z: <https://blog-iacl-aidc.org/autocratic-legalism/2023/6/15/autocratic-legalism-20>

HERNÁNDEZ, José Carlos. The civil-military relations in the Venezuela of Chávez. *Global Strategy* [online]. 2017, 18. 9. 2017 [cit. 2024-07-12]. Dostupné z: <https://global-strategy.org/the-civil-military-relations-in-the-venezuela-of-chavez/>

HUMAN RIGHTS WATCH. Venezuela: Rulings Threaten Free and Fair Elections Pro-government Supreme Court Co-opts Opposition Parties, Electoral Authority. Human Rights Watch [online]. 2020, 7. 7. 2020 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2020/07/07/venezuela-rulings-threaten-free-and-fair-elections>

CHEATHAM, Amelia a Diana ROY. Venezuela: The Rise and Fall of a Petrostate. Council on Foreign Relations [online]. 2023, 22. 12. 2023 [cit. 2024-07-16]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/background/venezuela-crisis>

LIDOVKY.CZ a ČTK. Venezuelané poslechli vůli Cháveze. Prezidentem je jeho nástupce. Lidovky.cz [online]. 2013, 15. dubna 2013 [cit. 2024-07-14]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/venezuelane-si-za-sveho-prezidenta-vybrali-nicolase-madura-poslechli-vuli-chaveze.A130415_071637_ln_zahranici_tep

MAMCHII, Oleksandra. Top 10 Countries With Largest Oil Reserves In World. Best Diplomats [online]. 2024, 3.2. 2024 [cit. 2024-07-14]. Dostupné z: https://bestdiplomats.org/largest-oil-reserves-by-country/#google_vignette

MELIMOPOULOS, Elizabeth. Venezuela, the military, and its support: An explainer. Al Jazeera [online]. 2019, 23. 2. 2019 [cit. 2024-07-12]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2019/2/23/venezuela-the-military-and-its-support-an-explainer>

PERERA, Fabiana Sofia. How Chávez Broke Venezuela's Military. Americas Quarterly [online]. 2019, 15. 12. 2019 [cit. 2024-07-12]. Dostupné z: <https://www.americasquarterly.org/article/how-chavez-broke-venezuelas-military/>

PHILLIPS, Tom. Venezuela elections: Maduro wins second term. The Guardian [online]. 2018, 21.5.2018 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/may/21/venezuela-elections-nicolas-maduro-wins-second-term>

POZZEBON, Stefano. Why a fair election in Venezuela could change the fate of millions of migrants – and Joe Biden. CNN [online]. 2024, 14. 7. 2024 [cit. 2024-07-18]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2024/07/14/americas/venezuela-migrants-maduro-biden-intl-latam/index.html>

RAPIER, Robert. How Venezuela Ruined Its Oil Industry. Forbes [online]. 2017, 9. 5. 2017 [cit. 2024-07-12]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/rpapier/2017/05/07/how-venezuela-ruined-its-oil-industry/>

SHORE, Edward. Por Ahora: The Legacy of Hugo Chávez Frías. Not Even Past [online]. 2013 [cit. 2024-07-09]. Dostupné z: <https://repositories.lib.utexas.edu/server/api/core/bitstreams/1e82a0d0-c498-4e69-a421-fcaf3b60b9d7/content>

ŠKOPEK, Pavel. Prezidentské volby ve Venezuele vyhrál Maduro. Opozice výsledek neuznala. Deník [online]. 2018, 21. 5. 2018 [cit. 2024-07-15]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sveta/prezidentske-volby-ve-venezuele-vyhral-maduro-opozice-vysledek-neuznala-20180521.html

TIAN, Nan a Diego LOPES DA SILVA. The crucial role of the military in the Venezuelan crisis. STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE [online]. 2019, 2. 4. 2019 [cit. 2024-07-12]. Dostupné z: <https://www.sipri.org/>

TOLEDO, Yuleidys. The 2002 Oil Lockout: 10 Years Later. Venezuela Analysis [online]. 2012, 7. 12. 2012 [cit. 2024-07-12]. Dostupné z: <https://venezuelanalysis.com/analysis/7527/>

Venezuela 2014: Protestas y Derechos Humanos. Informe Febrero-Mayo 2014. *Civilis Derechos Humanos* [online]. 2014, 24. 7. 2014 [cit. 2024-07-17]. Dostupné z: <https://www.civilisac.org/informes/provea-protestas-y-derechos-humanos-informe-febrero-mayo-2014>

VENEZUELA INVESTIGATIVE UNIT. The Devolution of State Power: The ‘Colectivos’. InSight Crime [online]. 18 May 2018n. 1. [cit. 2024-07-14]. Dostupné z: <https://insightcrime.org/investigations/devolution-state-power-colectivos/>

Venezuela: Repression Mars Key Upcoming Election: International Action Needed to Protect Right to Vote. *Human Rights Watch* [online]. 2024, 25. 7. 2024 [cit. 2024-07-28]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2024/07/25/venezuela-repression-mars-key-upcoming-election>